ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosságügyi független mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-919/2025. számú ügyben,
a Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthonának, Általános Iskolájának, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolájának és Készségfejlesztő Iskolájának vizsgálatával összefüggésben.

Érintett szerv: Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona, Általános Iskolája, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája és Készségfejlesztő Iskolája

2025.

Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-919/ 2025. számú ügyben

1. A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossággal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Fogyatékosságügyi Egyezmény) 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O.§ (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a fogyatékosságügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossággal élő személyek jogainak a Fogyatékosságügyi Egyezmény előírásainak megfelelő érvényesülését.

Ezen feladatkörben kiemelt célként határozta meg a fogyatékossággal élő személyek oktatását és nappali ellátását végző intézmények gyakorlati működésének megismerését és alapvető jogi szempontú monitorozását, tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O.§ (2) bekezdés alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossággal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

A vizsgálatot – a fenti törvényi rendelkezéseken túl – indokolta továbbá, hogy a fogyatékossággal élő személyek oktatását és nappali ellátását végző intézmények szerepe és kapacitásaik rendkívül meghatározó a köznevelési és a szociális ellátó rendszerben, valamint az érintett fogyatékossággal élő személyek életében. A fogyatékosságügyben bekövetkezett paradigmaváltásnak, így a fogyatékossággal élő személyek helyzetének, valamint jogainak az emberi jogi szemlélete egyik fontos alappillére a nagy férőhelyszámú bentlakásos intézmények felszámolása, egyúttal a fogyatékos személyek társadalmi befogadása, teljes és érdemi inklúziója, a közösségi alapú szolgáltatások széleskörű megszervezésével. A Fogyatékosságügyi Egyezmény kifejezetten támogatja a fogyatékossággal élő személyek társadalmi befogadását és lehetőség szerint a családban maradását, amelynek alapvető feltétele a gyermekek egyéni szükségleteire és képességeire is tekintettel lévő oktatás hozzáférhetősége, valamint a fogyatékossággal élő személyek számára elérhető, magas szakmai színvonalon nyújtott nappali ellátások hozzáférhetősége. Mindezekre tekintettel kiemelt jelentőségű az oktatási intézmények és a nappali ellátások alapvető jogi szempontú vizsgálata, az esetleges hiányosságok feltárása, a jó gyakorlatok megismerése.

A fogyatékossággal élő személyek jogainak védelme érdekében, a fogyatékosságügyi független mechanizmus keretében, az Ajbt. 18. § (4) bekezdés alapján, hivatalból indult eljárás *a Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona, Általános Iskolája, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája és Készségfejlesztő Iskolája (Továbbiakban: Immanuel Otthon)* mint komplex, többcélú, közös igazgatású szociális és köznevelési intézmény alapvető jogi szempontú vizsgálatára, melynek során 2024. június 19-én a szociális intézményi egységben, 2024. október 3-án pedig a köznevelési intézményi egységben munkatársaim *előre nem bejelentett* helyszíni vizsgálatot folytattak. Az Immanuel Otthon vizsgálatában közreműködött az intézmény főigazgatója, az egyes intézményegységek vezetői, illetve a támogatott lakhatás esetfelelőse is.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye:* „Magyarország független, demokratikus jogállam." [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés];
- *Az emberi méltósághoz való jog:* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg." [Alaptörvény II. cikk];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve*: „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja." [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A fogyatékossággal élők kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossággal élőket." [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja:* „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé." [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés];
- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja." [Alaptörvény XI. cikk (1) és (2) bekezdései];

3. Az alkalmazott jogszabályok

- Ajbt.;
- Fogyatékosságügyi Egyezmény vagy CRPD;
- A szerződések jogáról Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről szóló 1987. évi 12. törvényerejű rendelet;
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szoctv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban Nktv.);
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet.);
- Az Országos Fogyatékossági Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV.7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Immánuel Otthonról általában

Az Immanuel Otthon a Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség fenntartásában működő többcélú közös igazgatású köznevelési intézmény. Az Immanuel Otthon 1991. márciusában kezdte meg működését elsőként reagálva a régióban a halmozott fogyatékossággal élők nappali rendszerű ellátása iránti igényekre. Az intézmény kezdetektől fogva a komplex ellátást tűzte ki célul, így a halmozott fogyatékossággal élők nappali ellátásán túl, általános iskolákkal magántanulói jogviszonyban lévő gyermekeknek nyújtott gyógypedagógiai oktatást és osztályozó vizsgára felkészítést, valamint az 1993-as közoktatási törvényt is megelőzve[1], 1991-től nyújtott súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekeknek 6-8 fős csoportokban fejlesztéseket, gyógypedagógus által vezetett osztályokban. Az Immanuel Otthon az alapításától kezdve a vizsgálat lefolytatásának időpontjáig tevékenységének bővítése mellett, jelentős infrastrukturális fejlesztésen ment keresztül. *A vizsgálat lefolytatásának időpontjában az intézmény tevékenységét három telephelyen végezte.* Jelentős létszámbővítésre teremtettek lehetőséget egy új iskola építésével, mely az EFOP 4.1.6 pályázat elnyerésével és állami támogatással valósult meg. Az új *iskola* 2021-ben kezdte meg működését, 124 fő engedélyezett tanulói létszámmal, ezzel egyidőben a köznevelési intézményi egység egy új telephelyre költözött (Debrecen, Kishegyesi út 156.).

A fogyatékossággal élő személyek nappali ellátása az Immanuel Otthon korábbi telephelyén (Debrecen Pacsirta u 51) maradt, de az épületet 2022-ben felújították, így egy korszerűbb és már specifikusan a felnőttek ellátására berendezkedett intézményi egység jött létre. 2023-ban újabb jelentős bővítés és fejlesztés vette kezdetét, melynek eredményeként 2024. februártól új szociális szolgáltatás, *támogatott lakhatás* (a továbbiakban: TL) kezdte meg működését. Tíz engedélyezett férőhelyen különböző támogatási szükségletű lakó számára, emelt színvonalú lakhatás szolgáltatást nyújtanak és az önálló életvitel lehetőségét biztosítják Debrecen belvárosában (Debrecen, Méliusz tér 6.). Az Immanuel Otthon megyei jellegű ellátási területtel rendelkezik, melynek a főigazgató tájékoztatása szerint az a fő oka, hogy a halmozottan fogyatékos gyermekek, fiatalok számára nem elérhető más ilyen komplex ellátást nyújtó intézmény a környéken. A főigazgató tájékoztatása szerint, az intézmény elsődlegesen a mozgáskorlátozott halmozottan fogyatékos személyek ellátására specializálódott azért is, mert ez az ellátás hiányzik a vármegyében és a régióban, de férőhely esetén egyéb halmozottan fogyatékos tanulókat, fiatalokat is felvesznek.

4.2. Az Immánuel Otthon köznevelési intézményegysége (a továbbiakban: Iskola)

4.2.1. Tárgyi és infrastrukturális feltételek tekintetében

Az Iskola Debrecen kertvárosi övezetében található, az épület 2021 szeptemberében került átadásra. Gépkocsival és tömegközlekedéssel is jól megközelíthető. Az épület előtt kb. 20 méterre van a buszmegálló, az Iskola udvarán számos parkolóhely került kialakításra, külön a mozgássérült személyek számára fenntartott parkolóhelyekkel.

Az épület új, korszerű, az udvar szépen parkosított, gondozott. A tágas hátsó udvaron modern játszótér került kialakításra, számos fogyatékosságspecifikus kültéri játékkal (kerekesszékes homokozó asztal, több madárfészekhinta, kerekesszékes akadálypálya, kerekesszékes körforgó), melyeket a kapott tájékoztatás szerint az Iskola tanulói nagy örömmel használnak. Az Iskola épülete belülről is modern, színes, barátságos jellemzőek a tágas terek,

[1] Az 1993. évi LXXXIX. törvény már egy korszerűbb szemléletet tükröz a fogyatékos gyermekek, tanulók ellátásában, fejlesztő felkészítés formájában.

széles folyosók. Az épület akadálymentes. A lépcsők kapaszkodókkal vannak ellátva és lift került beépítésre, rámpák, küszöb nélküli ajtók kerültek kialakításra, az udvar felelőli bejáratnál mozgásérzékelő fotocellás ajtó segíti a kerekesszékkel történő könnyebb bejutást. A csoportszobák is elhúzható ajtókkal rendelkeznek. Az Iskolában megfelelő számú akadálymentes mosdó van. Az önállóan közlekedő, de mozgásukban korlátozott tanulókra tekintettel, csúszásmentes burkolatot használtak az épületben. A tanulók épületen belüli könnyebb tájékozódását és az önálló mozgást segítik a csoportszobákba vezető színkódok.

A helyszíni vizsgálat során megtekintett csoportszobák hasonló elvek mentén kerültek kialakításra. Valamennyi csoportszoba barátságos, jól felszerelt és közvetlen kertkapcsolattal rendelkezik. A csoportszobákban speciális bútorzat található, állítható magasságú székek, asztalok, kerek asztalok, melyeket a kerekesszékes tanulók is körbe tudnak ülni.

Néhány csoportszoba tágasabb és több pihenő ágyat is elhelyeztek azokban. Ezekbe a csoportszobákba járnak azok a súlyosabb egészségi állapotban lévő tanulók, akiket napközben több alkalommal kell kivenni az ültető korzettből vagy a kerekesszékből, mert több pihenésre van szükségük. A súlyosabb mozgáskorlátozott tanulók osztálytermében a mennyezetre szerelt emelőlift segíti az intézmény munkatársait a gondozási feladatok ellátásában. A tanulók nagyobb része nem önálló, gondozásra, segítségre van szükségük, gyakori, hogy a tanulók ellátásához hozzátartozik a pelenkázás is. Két csoportszobához tartozik egy mosdó, és a tanulók személyes higiénéjének ellátására kialakított speciális helyiség, mely biztosítja a kellő intimitást, a társaktól elszeparált tisztázás lehetőségét.

A csoportszobákon kívül számos terápiára szolgáló helyiség is rendelkezésre áll az épületben: tankonyha, Snoezelen szoba[2], több tornaterem és egyéni fejlesztő szoba, Ayres terápiás szoba[3], sószoba. Az önállóan étkező gyermekek részére az étkezést az ebédlő helyiségben, míg a segítséggel étkező gyermekek számára a csoportszobában biztosítják. Az intézményegység vezetőjének tájékoztatása szerint az étkezés során is igyekeznek figyelembe venni a gyermekek speciális igényeit, így van lehetőség az ételek pépesítésére, de vannak gyomorszondával táplált tanulóik is.

Összességében az Iskola tárgyi feltételek tekintetében jól felszerelt. Minden osztály rendelkezik számítógéppel és hozzá kapcsolódó speciális programokkal, valamint interaktív táblával. Tabletek, notebookok megfelelő számban állnak rendelkezésre. Megfelelő mennyiségű AAK eszköz,[4] kommunikátor, színes laminált képek, piktogramok segítik a tanulók kommunikációját. Sok a beszélni egyáltalán nem tudó tanuló, ők az alternatív kommunikáció segítségével fejezik ki érzéseiket, kívánságaikat és lépnek kapcsolatba a külvilággal. Az Iskola valamennyi csoportja használja a nem beszélő tanulók esetén az AAK eszközöket. Gazdag a Snoezelen szoba berendezése, a vízágy sound systemmel van ellátva. Az intézmény jól felszerelt a gyógyászati segédeszközök tekintetében (járó és állító gépek, rollátorok) és a tornaterem eszközkészletében is.

4.2.2.Az Iskolában biztosított köznevelési alapfeladatok tekintetében

---

[2] *Snoezelen szoba*: egy speciálisan kialakított tér, egy olyan multiszenzoros környezet, amelyet elsősorban különleges nevelési igényű gyermekek számára hoztak létre. A tér egy olyan nyugodt, biztonságos és ingerekkel gazdag környezetet biztosít, amely fényekkel, zene- és hangingerekkel, tapintható felületekkel, illetve szag- és illatélményekkel támogatja a különböző érzékszerveik fejlődését, és segíti a gyerekeket a kikapcsolódásban, a stresszoldásban.

[3] Ayres terápia: pszichológiai módszeren alapuló, idegrendszeri érést elősegítő mozgásterápia, olyan mozgástréning, mely sokféle eszköz használatával a gyermek aktív mozgásával és a terapeuta által adott passzív mozgatással segíti az idegrendszeri fejlődést, érést.

[4] *Alternatív, augmentatív kommunikáció*: beszédükben, vagy beszédértésükben súlyosan akadályozott emberek nem beszéden alapuló kommunikációja. Célja, hogy lehetővé tegye, illetve segítse a sérültek beilleszkedését, a sérült kommunikáció által okozott hátrányok csökkentését érzelmi, értelmi és szociális téren.

Az Iskolában három szakmai területen biztosított köznevelési alapfeladatellátás.

Az intézmény 2019-től 3 csoportban *gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási szolgáltatást* biztosít tanulásban akadályozott és értelmileg akadályozott tanulók számára, elsőtől nyolcadik osztályig. A 2023/24-es tanévben összesen 17 fő általános iskolai oktatása folyt az intézményben. A célcsoport enyhe vagy középsúlyos értelmi fogyatékossággal élő gyermekek, akiknél társult fogyatékosságként még mozgásszervi, (érzékszervi) beszédfogyatékosság vagy autizmus spektrum zavar is fennáll.

A fejlesztő nevelés-oktatás részleg a 2023/24-es tanévben 49 fő súlyosan halmozottan fogyatékos tanuló oktatását tette lehetővé, összesen nyolc csoportban.

2021-től *készségfejlesztő iskolai nevelés-oktatást* is biztosítanak 6 fő részére. A főigazgató tájékoztatása szerint a részleg beindításának a célja az volt, hogy az általános iskolai tanulmányaikat befejező halmozottan fogyatékos tanulók számára továbbra is biztosított legyen a tanulás lehetősége.

A tanulók szakértői vélemény alapján és a szakértői bizottság intézmény kijelölése után kerülhetnek be az intézménybe. A tanulók tanulmányi előmenetelükről félévkor és tanév végén értékelést kapnak. A fejlesztő nevelés-oktatásban egyéni és csoportos foglakozásokkal valósul meg a szakértői véleményekben előírt, általában heti 20 óra fejlesztési óraszám. A helyszíni tájékoztatásból kiderült, hogy néhány tanulónak egészségi állapota miatt a heti 20 órától kevesebb fejlesztési óraszámot írt elő a szakértői vélemény, ők általában csak a hét meghatározott napjain járnak iskolába. A fejlesztő nevelés-oktatásban reggeli kör,[5] környezetismeret, életvitel, ábrázolás-alakítás, mozgásnevelés, étkezés terápia, hittan a kötelező tárgyak. A súlyosan mozgássérült tanulók esetén az egyéni mozgásfejlesztés számát szükség esetén növelik és kevesebb a csoportos foglalkozás száma.

Az Iskola a többségi iskolákkal megegyező nyitvatartási rendben működik. Az Iskolába a tanulók 7:30-tól érkezhetnek reggelente ügyeletbe és 16:30-ig biztosít az Iskola ügyeletet a dolgozó szülők gyermekeinek. A tanév során fontos hangsúlyt kap az ún. programhetek, tematikus hetek szervezése. A 2023/24-es tanévben sor került a szüret, teremtés hete, tök jó hét, advent, állatok világnapja, kínai újév, farsang, húsvét, föld hete, egészség-és gyermeknapok megszervezésére. A kötelezően előírt heti fejlesztési óraszámon túl, az órarendbe beépítve a tanulók egyéb foglalkozásokon is részt vesznek, így gyógymasszázst, hidroterápiát, gyógytornát, valamint egyéni fejlesztéseket, logopédia foglalkozásokat biztosítanak a tanulóknak. Délutánonként szakköröket szerveznek, állandó jelleggel működött a 2023/24-es tanévben az állatasszisztált terápia és kézműves foglalkozás.

Az állatasszisztált terápián belül nagy hagyománya van az Iskolában a kutyás terápiának, emellett nyusziterápia és tengerimalac terápia is elérhető. Az intézményegység vezetőjének véleménye szerint az állatoknak motiváló szerepe van a tanulók életében, szívesebben végeznek bizonyos tevékenységeket az állatok segítségével, így gyakran vannak jelen a nyuszik vagy a tengerimalacok akár matek órán is. A súlyosan halmozottan fogyatékos tanulók esetén a kutya megközelítése gyakran akadályokba ütközött, ezért is volt szükség egyéb alternatívák keresésére. A nyúl és a tengeri malacok lehetőséget adnak, hogy a súlyosabb állapotban lévő tanulók is részesüljenek állatasszisztált terápiában. A kisállatok a tágas aulában vagy az épület egyik folyosóján kerültek elhelyezésre, ezáltal folyamatos kapcsolattartásra adnak lehetőséget a tanulók számára. Az állatokon keresztül a tanulók gyakorolják a gondoskodást, hiszen aktívan vesznek részt az állatok etetésében, gondozásában. *Az Iskolában egyedülálló módon van lehetőség minden csoportnak pónilovas terápián részt venni.* A helyszíni tájékoztatás szerint a kisebb gyerekek fel is ülhetnek a póniló hátára, a nagyobbak sétáltatják, simogatják, etetik. A

[5] Az Iskolában minden nap reggeli körrel kezdődik, amikor a csoportokban a tanulók és pedagógusok üdvözlik egymást, megbeszélik - ha szükséges az alternatív kommunikációs eszközök segítségével - hogy kinek milyen a kedve, hogyan ébredtek, milyen az időjárás, milyen feladatokat fognak aznap elvégezni stb.

pónilovas terápiát egy mese, történet köré szervezik, melyben a gyerekek aktív szereplőként közreműködnek.

Az életvitel óráknak fontos időtöltése a sütés-főzés, minden csoport heti beosztás alapján használja a tankonyhát. Minden csoport rendszeresen használja a Snoezelen szobát is.

Az Iskola törekszik a tanulók környezettudatos nevelésére, a világ értékeinek szeretetére és megőrzésére nevelni. 2023-ban az állatbarát iskola címet nyerték el, valamint az iskolakert hálózathoz csatlakoztak. A pedagógiának fontos része a személyiségfejlesztés. Az egyes napokat indító *„reggeli körökön"* túl, a személyiségfejlesztés terepei a *„ki mit tud"*-ok, az iskolai ünnepségek fellépései, iskolán kívüli rendezvényeken való fellépés, és az inkluzív kórusban fellépés. Ezekre az eseményekre a tanulók mindig nagy izgalommal és lelkesedéssel készülnek.

Az Iskola kiemelt figyelmet fordít a pályázati lehetőségek kihasználására. A 2023/24-es évben több sikeres pályázatuk is volt. Az EON föld bajnokai pályázat keretében melegház, magaságyások, palánták kerültek beszerzésre, illetve a szociális ágazatban papírbrikett gyártás indult. Ennek segítségével ismerik meg a tanulók és a fiatalok a munka világát, a termelés, a gondoskodás folyamatát. Emellett fontos a környezettudatosságra történő nevelés is. A MOL pályázat keretein belül a kutyás foglalkozásokat tudta finanszírozni az intézmény.

2024-ben az Iskola a „Boldog Iskola" címet nyerte el. A Jobb Veled a Világ Alapítvány által működtetett program célja, hogy a pozitív pszichológia eredményeire építve adjon ötleteket és módszertani segítséget a boldogságra való képeség fejlesztéséhez az iskolás korosztály számára. A Boldogságórák csökkentik a gyermekek szorongását, erősítik az önbizalmukat.

Az Iskolában nyújtott nevelés és oktatás a szakmai szempontokon túl, a Magyarországi Református Egyház által megfogalmazott hitelvek és szellemiség jegyében történik. A tanulóknak órarendbe építve tartanak hittan órákat, közös áhítatokkal. A 2023/24-es tanévben 11 tanuló konfirmált. A konfirmációt felkészítő foglalkozások előzték meg. *A hittanórák és a konfirmáció-előkészítés során is használják az AAK eszközöket és a könnyen érthető kommunikációt, a piktogramokat.* Általában a tanulók maguk választják ki a már ismert képek alapján, hogy milyen éneket szeretnének közösen énekelni. Az Iskola dolgozói és tanulói a gyermekek szüleivel közösen, évente többször vesznek részt gyülekezeti alkalmakon, istentiszteleten.

4.2.3. Társadalmi szemléletformálás

Az Iskola különös figyelmet szentel a társadalmi szemléletformálásra, az integrációra, inklúzióra. A helyszíni vizsgálat időpontjában az épület aulájában éppen egy közösségi rendezvényt tartottak – debreceni Zenede tanárai látogattak el az Iskolába és az állatok világnapja alkalmából ismert és kevésbé ismert zenei művek csendültek fel az állatokról. Az Iskola dolgozói jelmezekbe öltöztek és rövid előadásokkal, színek, illetve tapintás útján segítették a gyermekeknek a zene könnyebb befogadását.

Gyakoriak a szakmai jellegű látogatások, de különböző művészeti csoportok és önkéntesek is gyakran megfordulnak az intézményben. A helyszíni vizsgálat tapasztalatai szerint a főigazgató és az intézményben dolgozó szakemberek rendkívül nyitottak, szívesen meséltek mindennapjaikról, az intézményi tapasztalataikról. Az iskola tanulói is érdeklődően, kedvesen fogadták a látogatókat, a könnyebben kommunikáló gyermekek a kérdéseinkre is válaszoltak. Az Iskola jó kapcsolatot ápol a Halmozottan Sérültek Hajdú-Bihar Megyei Szülőszövetségével. Gyakori, hogy a Szülőszövetség rendezvényeinek az Iskola ad otthont.

A főigazgató fontosnak tartja a családok segítését, támogatását azzal is, hogy *a nyári szünetben tematikus heteket, táborokat szerveznek a tanulók számára.* Minden tematikus hét egy-egy téma köré csoportosul. 2024 nyarán világ körüli utazáson vehettek részt a tanulók és

minden héten különböző országokba „látogattak el". Megismerték az adott ország kultúráját, zenéjét, nevezetességeit, jellemző ételeit, mindezt zenés foglalkozásba, főzésbe, kézműves foglalkozásokba ágyazottan. A nyári táborok szervezésébe és lebonyolításába önkéntes segítőket is bevonnak. Szívesen érkeznek az intézménybe középiskolákból, egyetemről, a gyülekezetekből is fiatalok segítőként.

4.2.4. Személyi feltételek

A főigazgató tájékoztatása alapján az Immanuel Otthon működési filozófiája szerint a hatékony és sikeres fejlesztés egyik elengedhetetlen feltétele, hogy létszámban és képzettségben *megfelelő személyzettel rendelkezzen az intézmény. A munkatársak kiválasztásánál igyekeznek nagy gondot fordítani a megfelelő képzettségen túl arra is, hogy a fizikai és mentális megterhelést a dolgozó majd hosszútávon is bírja. A főigazgató véleménye alapján* erre a munkára ugyanis nem mindenki alkalmas. Az intézményi tapasztalatok alapján előfordult, hogy a munkára jelentkező gyógypedagógus vagy asszisztens 1-2 nap után jelezte, nem erre számított, mégsem szeretne az intézményben dolgozni. Az utóbbi időben a növekvő ápolási és gondozási feladatok ellátása miatt a férfi munkaerőre is nagy szükség van, így jelenleg az asszisztensek között három, míg a gyógypedagógusok között egy férfi munkatárs dolgozik.

Az Iskolában a szakmai feladatok ellátásában 1 főigazgató-gyógypedagógus, 13 gyógypedagógus, 3 konduktor, 12 gyógypedagógiai asszisztens, valamint 1 hitoktató és 1 lelkész vesz részt. A megnövekedett adminisztrációs munkát és az intézmény gazdasági vezetését a gazdasági igazgatóhelyettes és az adminisztrációs személyzet látja el (2 fő), míg a telephelyek üzemeltetése az üzemeltetési vezető feladata, akinek a portások, a takarítók, a gondnok, a konyhai kisegítő személyzet koordinálása is a feladatai közé tartozik. A portaszolgálaton az Iskola volt növendékei dolgoznak, akik jól kezelik a távirányítóval működő kaput, udvariasan fogadják a látogatókat.

A szakmai munka tekintetében valamennyi iskolai csoportnak (12 csoport) az osztályfőnöke gyógypedagógus, és minden csoport munkáját egy gyógypedagógiai asszisztens segíti. A mozgásnevelés órákon gyógymasszőr és gyógytornász is jelen van.

A főigazgató tájékoztatása szerint a dolgozói fluktuáció jellemzően nem magas, bár egyre nehezebb a feladatellátásra alkalmas munkatársakt találni A 2022/23-as évben egy gyógypedagógus ment szülési szabadságra, és egy konduktor érkezett. A 2023/24-es tanévben szintén egy gyógypedagógus, valamint egy pedagógiai asszisztens mondott fel.

Fontosnak tartják az új munkatársak beilleszkedésének elősegítését, mentorálását, munkára való felkészítését, továbbá valamennyi munkatárs képzését, továbbképzését. A vizsgálat lefolytatásának időpontjában több asszisztens gyógypedagógus képzésben vett részt. Az intézményen belüli továbbképzések rendszeresek, 2023/24-ben a különböző szindrómák feldolgozása történt. Az Iskolában 3 munkacsoport működik, ezek az AAK, a művészeti, és az állatasszisztált. A munkacsoportok havi rendszerességgel ülnek össze, részt vesznek a tanév rendjében meghatározott különböző programok szervezésében, megvalósításában. Belső értekezleteket az intézményegység vezető heti rendszerességgel, a főigazgató havi rendszerességgel tart.

A főigazgató meglátása szerint a jó tapasztalatokból lehet tanulni, a jó gyakorlatokat érdemes és át lehet ültetni a saját intézménybe is, ezért fontosnak tartja, hogy a munkatársak más intézményi gyakorlatot is megismerjenek; így a 2023/24-es tanévben a dolgozók eljutottak tapasztalatcserére több intézménybe, például az Országos Rehabilitációs Intézetbe, Szent Vincent Rehabilitációs Intézetbe, a szegedi GEMMA Központba. A látogatások elsősorban a mozgásfejlesztésekkel kapcsolatos eszközök, módszerek megismerésével voltak kapcsolatosak. Az Immanuel Otthon évente szervez kirándulásokat, csapatépítést, karácsonyi

alkalmat a munkatársainak, akik szupervízión is részt vehetnek. Az intézményi lelkész a dolgozóknak is tart lelki alkalmakat, áhítatokat. A munkatársak anyagi megbecsülésére a SZÉP kártyára utalt béren kívüli juttatással és évente egy alkalommal jutalom adásával van lehetőség.

4.2.5. Egészségügyi intézményegység

A főigazgató tájékoztatása szerint az intézmény mindig törekedett a halmozott fogyatékossággal élő gyermekek speciális igényeire tekintettel lévő komplex szolgáltatás nyújtására. Az Iskola célja az, hogy az oktatási intézmény minél tovább szolgáltatást biztosítson a magasabb egészségügyi kockázatú gyermekek számára is. *A főigazgató hangsúlyozta, hogy az oktatásnak és az egészségügynek a halmozottan fogyatékos gyermekek speciális igényeire tekintettel szorosan kell együttműködnie. Az Immanuel Otthonnak ezért van egészségügyi intézményegységi része, mely nemcsak az Iskolában, hanem a szociális intézményegységi részben is lát el feladatokat. Az egészségügyi intézményegységnek kettős feladata van.*

Egyik kiemelt feladatuk *a mozgásfejlesztés, mozgásnevelés.* A mozgásterápia célja a tanulók és fiatalok mozgásállapotának fenntartása, javítása, a másodlagosan kialakuló mozgásszervi elváltozások megelőzése és ezzel az életminőség javítása. A főigazgató véleménye szerint a halmozottan fogyatékos tanulók számára a gyógypedagógiai fejlesztések mellett az önállóbb életvitelre törekvés érdekében fontos a tanulók mozgásállapotának javítása, szinten tartása. A tapasztalataik szerint egyre több súlyosabb állapotú, magasabb egészségügyi ellátást igénylő gyermek érkezik az Iskolába. Egyes gyermekeknek nehezített az etetése, itatása, gyakori a félrenyelés kockázata; szondán keresztül táplált gyermekeket is ellátnak és nagyon sok gyermek epilepsziás, így a rohamok kezelése is a feladataik közé tartozik; mindezek azonban már meghaladják a gyógypedagógus képesítésű munkatársak kompetenciáit. A mozgásszervi rehabilitáció a mozgásterápiás team (5 fő gyógytornász, 5 fő gyógymasszőr, 2 fő szakorvos, konduktorok és szomatopedagógusok 4 fő) által készített rehabilitációs terv alapján zajlik az Iskolában és a szociális ellátásban. Az Iskolában a terápiákat csoportos és egyéni formában tartják a tanulók órarendjébe beépítve. A terápiák során az AAK eszközöket is használják, hogy a tanulók önrendelkezése ezen a területen is érvényesüljön. A mozgásterápiás team szakmai fejlődése folyamatos, az intézmény anyagilag, fizetett távolléttel vagy szabadággal támogatta a terapeuták továbbképzését, tanfolyamok elvégzését. Két munkatársuk végezte el a függesztéses technikák tanfolyamot, így 2024. szeptemberétől már azt is alkalmazzák több tanulónál. A terapeuták ezen kívül részt vettek FDM 1, FDM baba[6], köpöly technikák tanfolyamon. Az Iskolában folyamatosan bővül a mozgásterápiákhoz szükséges eszközkészlet, számos rollátorral, járássegítővel és modern állítógépekkel rendelkeznek.

Az egészségügyi részleg másik fontos feladata *a tanulók egészségi állapotának követése, kezelése.* Az Iskolában iskola orvosi, rehabilitációs és neurológiai szakrendelések állnak a tanulók rendelkezésére. Két szakorvos megbízási szerződés alapján látja el a feladatokat, az egyik iskolaorvos neurológiai szakképesítéssel is rendelkezik, a másik rehabilitációs szakorvos. A szakrendelések az Iskola épületében kialakított, modern, jól felszerelt orvosi rendelőben elérhetők. A tanulók segédeszközeinek felírása – a szakrendeléseknek köszönhetően – a mozgásfejlesztő team és a szakorvos együttműködésével és konzultációjuk alapján történik, a szakrendelésen ugyanis a tanulóval részt vesz a szülőn kívül a tanuló mozgásfejlesztéséért felelős gyógytornásza is. Az Iskola jó munkakapcsolatban van segédeszköz készítő cégekkel, akik az iskolában végzik a mintavételt és készítik el a tanulóknak szükséges segédeszközöket, így közvetlenül gyógytornász szakember ellenőrzi az eszközök megfelelőségét, egyénre alakítását. Az Iskolában egy orvosi asszisztens és egy egészségügyi problémákért felelős

[6] Fascia Disztorziós Modell, új terápiás módszer, ízületi vagy izom eredetű fájdalomcsillapításra.

szakember is dolgozik, így az Iskolában felmerülő egészségügyi problémákat szakszerűen tudják kezelni, szükség esetén a mentőt értesítik. Az Iskolában az egészségügyi személyzet munkájának köszönhetően szűréseket is tartanak – vérnyomás, pulzus, oxigén saturáció, vércukor, súly és magasság mérések.

Összességében az Iskola gyermekbarát módon, a súlyos-és halmozottan fogyatékos tanulók egyedi igényeihez és szükségleteihez igazodó komplex szolgáltatást nyújt, melyben az oktatás és az egészségügy szorosan együtt, egymástól elválaszthatatlan egységben működnek. Az intézmény modern környezetben és modern elvek alapján igyekszik a szolgáltatásokat a tanulók igényeihez igazítani, közben hangsúlyos szerepet szánva a társadalmi szemléletformálásra is.

4.3. Az Immanuel Otthon szociális intézményegysége (a továbbiakban: Nappali ellátás)

4.3.1. A Nappali ellátás tárgyi és infrastrukturális feltételei tekintetében

A Nappali ellátás az Immanuel Otthon régi telephelyén Debrecen belvárosában a Pacsirta utcán található. Az épület teljeskörű felújítása 2022. áprilisában kezdődött és 2022. decemberben ért véget. A felújítás alatt az intézmény által nyújtott szolgáltatás nem szünetelt, az Iskola épületében kapott helyet a nappali ellátás is. A hely szűke miatti kellemetlenségek ellenére ez az átmeneti időszak sem jelentett törést az intézményegység életében, az adott évre kitűzött programokat és a terveket maradéktalanul megvalósították. A megemelkedett közüzemi díjak miatt a visszaköltözésre csak 2023. márciusban került sor. A Nappali ellátás épületének modernizálása, energiahatékonyság szempontjából történő korszerűsítése a felújításokkal megtörtént. Szép, rendezett, barátságos környezetben 76 fő engedélyezett férőhelyen, a látogatás időpontjában 59 fő felnőtt korú fogyatékossággal élő személy részére nyújtott az intézmény nappali ellátást. Az intézmény tömegközlekedéssel könnyen megközelíthető, parkolási lehetőséggel az intézmény udvarában, mozgássérült személyek számára fenntartott parkolóhelyekkel. Az udvar rendezett, az épület belülről tiszta, barátságos, az épített környezet hozzáférhető, akadálymentesített. Az intézmény rendelkezik a feladatellátáshoz szükséges valamennyi helyiséggel (csoportszobák, tankonyha, tanműhelyek, megfelelő számú akadálymenetsített mosdó, orvosi rendelő, tornaterem stb.) Az Immanuel Otthon ezen intézményi egysége is eszközökkel kifejezetten jól felszerelt. Összességében az épület teljes egésze rendezett, barátságos, vidám, jó hangulatú, nyugalmat áraszt.

4.3.2. Személyi feltételek

A helyszíni látogatás időpontjában 1 fő főigazgató, 1 fő intézményegység-vezető, 6 fő terápiás munkatárs és 5 fő gondozó munkatárs, mindannyian heti 40 órás munkaviszonyban látták el feladataikat.[7] *A szakképzettségi arány a jogszabályi előírásoknak megfelelően alakult, az alkalmazottak 100%-a szakképzett volt. A dolgozói fluktuáció nem volt számottevő a 2024-es évben. A szakemberek anyagi motiválása ebben az intézményegységi részben is hasonlóan alakul, mint az Iskolában. A dolgozók közötti csapatépítés, kirándulások, közös programok itt is megvalósulnak.*

4.3.3. Az igénybe vevők személyi köre

A nappali ellátást igénybe vevő felnőttek nagyobb része halmozott fogyatékossággal él és közülük többen vannak a súlyos-és halmozott fogyatékossággal élők. A főigazgató tájékoztatása alapján ezzel *egyedülálló szolgáltatást nyújt az intézmény a vármegyében,* hiszen

[7] SzCsM rendelet 2. számú melléklet alapján

a nappali ellátások elsősorban az önellátásra képes, gondozási, ápolási teendőket nem igénylő fogyatékossággal élők számára elérhetőek. A nappali ellátásban részt vevő fiatalok egy része az Iskola volt növendékei, akik családban élnek és már nem tankötelesek. Az intézményi egységek szétválása és az új iskola megépítése a nappali ellátásban is jelentős létszámbővítésre teremtett lehetőséget.

A főigazgató beszámolt arról is, hogy a nappali ellátásban lassan telítődik a létszám, és pár év múlva az Iskolából kikerülő súlyos-és halmozott fogyatékossággal élő fiatalokat nem tudja majd a nappali ellátás átvenni. Ez mindenképpen komoly problémát jelent majd a családok számára, hiszen a nem önellátó, súlyos-és halmozottan fogyatékos személyek számára a térségben nincs másik intézmény, mely a nappali ellátásukat vállalná. A főigazgató felhívta a figyelmet, hogy amennyiben nem sikerül nappali ellátást találni a fiatalok számára, akkor a szülők arra kényszerülnek, hogy otthon maradjanak és gyermekeiket ápolják. Így többen fogják majd addigi munkájukat feladni, ami nem kívánatos tendenciához vezet. Az addig dolgozó szülők nehéz helyzetbe kerülnek, hiszen gyermekük ápolási díjából kell megélniük. Amennyiben pedig később, ha TL-házba vagy más lakhatásba kerülne gyermekük, akkor már a gyermek otthongondozási díjára sem lesznek jogosultak és a munka világába sem tudnak visszakapcsolódni, így munka és ellátás nélkül maradhatnak.

A főigazgató tájékoztatása szerint annak, hogy a nappali ellátás nem elérhető a súlyos-és halmozottan fogyatékos személyek számára az az elsődleges oka, hogy az állami normatíva nem differenciált az alacsony, illetve a magasabb támogatási szükségletű személyek szerint. A teljesen önellátó, enyhe értelmi fogyatékossággal élő személyek ellátása után ugyanannyi állami normatívát kapnak az intézmények, mint az önellátásra egyáltalán nem képes, teljes ellátásra, ápolásra, gondozásra szoruló súlyos állapotú fogyatékossággal élő személy esetében. A magas támogatási szükségletű halmozott fogyatékossággal élő személyek ellátására ugyanakkor nagyobb személyzetet kell biztosítani, mely plusz költségeket eredményez az intézményeknek, melyet a fenntartók nem szívesen vállalnak.

4.3.4. Az Nappali ellátás által nyújtott szolgáltatások

A nappali ellátásnak a célja a fejlesztés, foglalkoztatás és az önellátási készségek lehető legmagasabb szintre hozása. A főigazgató véleménye szerint nagyon fontos a felnőtt szerep hangsúlyozása, hiszen az ellátást igénybe vevők már nem gyermekek. Az igaz, hogy az értelmi fogyatékossággal élő személyek érzelmi és értelmi fejlődési szintje, kommunikációs készsége nincs szinkronban az életkorukkal, de ezt az eltolódást kell áthidalni a támogatás, gondozás során. Itt már olyan tevékenységet és élethelyzeteket kell teremteni és gyakorolni, mely jól megkülönböztethető az iskolai léttől, sok gyakorlatra, munkavégzésre, felelősségvállalásra van szükség a felnőtté válási folyamatban. *A vizsgálat során azt a tájékoztatást kaptam, és a helyszínen tapasztaltak ezt alá is támasztották, hogy az intézmény dolgozói az ellátást igénybe vevő fiatalokat egyenrangú partnerként kezelik, igyekeznek olyan élethelyzeteket teremteni, ahol az önellátást, önérvényesítést, önrendelkezést gyakorolják (mentálhigiénés foglalkozások, társadalmi integrációt segítő programok.) Fontos szerepe van az intézményben a munkavégzésnek, a munkára nevelésnek, hiszen a munka nagyon fontos lépés az önálló életvitel megteremtése felé.*

A nappali ellátás két gondozási egységben, összesen 8 csoportban zajlik (3 db 8 fős és 5 db 7 fős csoportja van az intézménynek). A felnőtt ellátás két egységében, a Mosoly és Sion csoportban a magasabb önellátási képességű fiatalokat foglalkoztatják. Ezeknek a csoportoknak fő célja a munkára nevelés, az önellátás elsajátítása, társadalmi együttélésre való felkészítés és az önrendelkezés tanulása. A csoportban már jól bevált munkafolyamatok működnek, de ezeket sikerült az elmúlt időszakban bővíteni is. Végeznek iratmegsemmisítést, kinti és kerti munkákat, szövést, varrást, textilanyagokkal foglalkoznak, valamint új tevékenységként a

papírbrikett-gyártás és a szitanyomás is szerepet kapott, valamint 2024 tavaszától az üvegház és a dísznövény termesztés is megindult. A munkafolyamatok túlnyomó része az újrahasznosítás jegyében telik. A papírbriketteket rászoruló családok kapják meg, míg a kézműves termékekből a papírból készült kosarakból, textilből készült dísztárgyakból vásárokat szoktak rendezni, általában az ünnepek köré csoportosítva. A szitanyomással pólókat, vászon táskákat készítenek megrendelés alapján is. A helyszíni látogatás során betekintettünk a munkafolyamatokba. A fiatalok a munkát szívesen végzik és nagy lelkesedéssel meséltek róla. Az intézményegység vezetője elmondta, hogy a munka segíti önbecsülésüket, hasznosnak érzik magukat. A munkavégzésnek komplex hatása van: fejlődött a feladattudatuk, a munkájuknak kézzel fogható eredménye van, az újrahasznosítás fontosságát is megtanulták, a rászoruló embertársaiknak tudtak segíteni a papírbrikett adományozásával. Ezekben a csoportokban is fontos a könnyen érthető kommunikáció használata. Az egyes munkafázisok ismertetése, a házirend ismerete és használata, illetve minden felmerülő élethelyzet a könnyen érhető kommunikáció segítségével érthető számukra. Ezek a dokumentumok a fiatalok számára elérhető, látható helyen állandóan hozzáférhetőek.

A többi csoportban vannak a magasabb gondozási, ápolási szükséglettel rendelkező fiatalok, akik kevésbé képesek az önellátásra. Náluk a meglévő képességeik fejlesztése, szinten tartása és az önellátási folyamatok minél magasabb szintű elsajátítása, az AAK eszközök segítségével a kommunikáció fejlesztése a cél. Emellett a csoportok egy része be tudott kapcsolódni a munkafolyamatokba, elsősorban a papírbrikett gyártásba és a textil műhelymunkákba. A fokozott gondozási szükséglettel rendelkezők esetén a gondozás erősebb hangsúlyt kapott. *A főigazgató kiemelte ugyanakkor, hogy a gondozás során is lényeges a korszerű fogyatékosságügyi alapelvek figyelembevétele. A minimális segítségnyújtás elve, vagyis a gondozott személynek csak annyi segítség nyújtása, amennyi feltétlenül szükséges. A gondozott személy önrendelkezésének, méltóságának tiszteletben tartása mind olyan elvek, melyekre figyelemmel kell lenni a mindennapi tevékenység során.* A gondozási tevékenység maga is a fejlesztés része, melyben nem passzív hanem aktív személyként jelennek meg a gondozott személyek. A gondozás mellett fejlesztő célú foglalkozások, terápiák elérhetők a csoport tagjainak. Ezekben a csoportokban heti rendszerességgel van kutyás terápia. Az Immanuel Otthon egészségügyi intézményi egységének köszönhetően mozgásterapeuták ezen a telephelyen is dolgoznak, így fontos szerepe van a gyógytornászok és a gyógymasszőrök munkájának. A gyógymaszőrök száma 2024. szeptemberétől 1 fővel bővült. A gyógytornász team csoportos és egyéni fejlesztések formájában nyújt mozgásterápiákat a fiatalok számára.

A Nappali ellátásban szakkörök is működnek, melyekre önkéntesen lehet jelentkezni. Tánc, dráma-zene és önvédelmi szakkörök közül választhatnak a fiatalok. Az intézményegység vezető tájékoztatása szerint a szakkörök nagyon népszerűek a fiatalok körében. Ezek közösségi élményt nyújtanak, a tánc és dráma-zene segíti a ritmusérzék, a mozgáskoordináció és az érzelmi élet fejlesztését. Az önvédelmi szakkör célja a különböző abúzusok megelőzése, az önérvényesítés, önrendelkezés segítése. A „Juniális" nevű rendezvényen a szakkörök résztvevői bemutatják az adott évben tanultakat társaiknak és a szülőknek, hozzátartozóknak.

A nappali ellátásban részesülők számára 3 csoportban bibliaóra keretében az intézményi lelkész biztosít foglalkozásokat, illetve heti rendszerességgel tartanak áhitatokat. Az intézményi lelkészi munkának fontos célkitűzése a szülőkkel történő együttműködés, látogatás. Kiemelt feladat továbbá a Nagytemplomi Református Egyházközséggel, mint gyülekezettel történő kapcsolattartás, közösségépítés.

A nappali ellátásban az év során folyamatosak az ünnepek, és jeles napok köré szervezett programok (nyárbúcsúztató, állatok világnapja, reformáció ünnepe, mikulás, közös karácsonyi ünnep, karácsonyi vásár, farsang, nemzeti ünnepek, ki mit tud?, a Föld napja, anyák napja, egészség napok, szeretethíd, juniális stb.).

4.3.5. Társadalmi szemléletformálás

Az Immanuel Otthon fontos missziója a társadalom és a helyi lakosság fogyatékossággal élő személyek iránti érzékenyítése, egyrészről a természetes jelenlét elősegítésével. Ennek érdekében gyülekezeti alkalmakon vesznek részt évente többször, városi sétákat, bevásárlásokat tartanak, városi rendezvényeken vesznek részt, tömegközlekedést használnak. Másrészről tartanak speciális érzékenyítő programokat. 2023/2024-es évben a Debreceni Egyetem közreműködésével voltak közös programjaik. Több egyetemista csoport is ellátogatott az intézménybe (szociológia és szociálpolitika szakos hallgatók) és az intézménylátogatást követően egy játékos, beszélgetős alkalmon vehettek részt az egyetemisták. Különösen a nyári időszakokat, a tematikus heteket önkéntesek bevonásával bonyolítják le.

4.4. *Az Immanuel Otthon új szociális szolgáltatása: a támogatott lakhatás (a továbbiakban TL)*

A TL ház megtekintésében az Immanuel Otthon főigazgatója, a TL ház esetfelelőse és az egyik lakó volt segítségünkre. A TL, mint új szociális szolgáltatás 2024-ben indult 8 lakó beköltözésével. Az ezt előkészítő munkák – a főigazgató tájékoztatása szerint – azonban már jóval korábban megkezdődtek. A lakókat bevonták a saját szobájuk és a fürdőszobák berendezési tárgyainak kiválasztásába, és a közös használati tárgyak megvásárlásába. A lakók családokból költöztek a TL házba, így a leendő lakók és szülők felkészítése már jóval a beköltözés előtt megkezdődött és hónapokon keresztül zajlott. *Ebben a leválási folyamatban a szülőket egy mentálhigiénés szakember segítette, a lakókat pedig egy elméleti és gyakorlati workshop sorozatban készítették az új élettel együtt járó kihívásokra.* Az esetfelelős a családlátogatások révén nemcsak a lakókat, hanem korábbi életkörülményeiket, szokásaikat, kötődéseiket is alaposan megismerte, ezzel is csökkentve a beilleszkedési kockázatot.

A főigazgató véleménye szerint a felkészítési folyamat sikeres volt, a lakók várakozva költöztek be és hamar megszokták az új helyzetet, közösségé formálódtak.

4.4.1. A TL ház működésének tárgyi és személyi feltételei

A TL ház Debrecen belvárosában szép környezetben, a Kossuth utcai Református Templom mögött található. Debrecen főtere, illetve számos szolgáltatás gyalogosan is könnyen elérhető (bevásárlás, posta, étterem, mozi stb.). A belvárosból tömegközlekedéssel a város bármely részébe el lehet jutni. Az épület közművesített telken, kis belső udvarral és önálló utcafronttal rendelkezik. Az épület kétszintes, de teljeskörűen akadálymentesített, lift került beépítésre. Az épületben 300 m² beépített területen összesen 7 db egy-és kétágyas szobában kerültek elhelyezésre a lakók. A szobák berendezése egyedi, a lakók ízlésének és egyéni igényeiknek megfelelően kerültek kialakításra. Tisztálkodásra 4 fürdőszoba áll rendelkezésre, melyek színvilágukban alkalmazkodnak a lakók neméhez és amelyekben fürdőkád és zuhany is kialakításra került. A lakók közösen használják a tágas, világos, modern nappali-étkező konyha helyiségeket, melyek eszközökkel kifejezetten jól felszereltek. A kis belső udvaron egy terasz szolgálja a lakók kényelmét, ahova az asztal köré ki lehet ülni, jó idő esetén az étkezések lebonyolítására és szabadidős foglalkozásokra egyaránt alkalmas. A lakásban a tájékozódást és a napirendet, a munkafolyamatokat, fürdés menetét képi kommunikáció, folyamatábrák segítik.

A TL házban élőket egy esetfelelős és öt segítő munkatárs segíti, tekintettel az egyes lakók magas támogatási szükségletére és arra, hogy hétköznapokon, munkaidőben a munkahelyen

vagy nappali ellátásban tartózkodnak a lakók. Az ébrenléti időszakban a teljes lakói közösség jelenléte esetén két fő segítő munkatárs van jelen, az éjszakai időszakban (22:00 és reggel 6:00 között) egy gondozó segíti a lakókat. A gondozó személyzet felkészült a magasabb támogatási szükségletű lakók ellátására is, hiszen a lakók nagyobb része magasabb támogatási szükséglettel rendelkezik.

A főigazgató tájékoztatása alapján a szakmai segítők kiválasztása és megtalálása nem volt egyszerű feladat, több olyan jelentkező volt, akik korábban nagylétszámú bentlakásos intézményekben dolgoztak és szemléletük változatlanul az intézményi megközelítést és felfogást tükrözte. Erre tekintettel is nagy hangsúlyt fektettek a TL-ben alkalmazott segítők felkészítésére és a szemléletformálásra. A leendő dolgozók szupervizor segítségével tréningeken vettek részt, felkészítésük azon értékek mentén történt, hogy a lakók számára a *mindennapokban csak annyi segítséget nyújtsanak, amennyi feltétlenül szükséges, magukhoz képest a legmagasabb önállósági szintet várják el, tiszteletben tartva az autonómiájukat és az önrendelkezésüket. A főigazgató tájékoztatása alapján a segítők köre a TL indulása óta is változott, itt nagyobb mértékű volt a dolgozói fluktuáció.*

4.4.2. A TL-ház lakói

A TL ház 10 férőhellyel rendelkezik. A lakók előzetes komplex szükségletfelmérés alapján vették igénybe a szolgáltatást, valamennyien különböző szükségletekkel rendelkeznek. A főigazgató arról tájékoztatott, hogy többen vannak a lakók közül magas támogatási szükségletűek, és felhívta a figyelmet arra, hogy *bár a TL- házakban az állami normatívában van differenciálás a fokozott, átlagos, és alacsony támogatási szükségletű lakók között, de ez a differenciálás nem fedezi azokat a többletköltségeket, amit a magasabb támogatási szükségletű lakók ellátása igényel.*

A szolgáltatás indulásakor 8 fő költözött be a házba, de a rendelkezésre bocsátott dokumentáció alapján azóta két lakó (testvérek) elköltözött. A helyszíni vizsgálat időpontjában 6 fő lakott a TL-házban. A főigazgató elmondta, hogy Debrecen környékén több fenntartó is nyújt TL szolgáltatást, de általában nem sikerül feltölteni a férőhelyeket. Ennek okát elsősorban a GYOD-ra vonatkozó szabályozásban jelölte meg.[8] Sok szülőnek ugyanis a GYOD az egyedüli lehetséges bevételi forrása, tekintettel arra, hogy a fogyatékos gyermeke 0-24 órás időintervallumban való ápolása-gondozása mellett munkát vállalni nem volt lehetősége. Abban az esetben viszont, ha a gyermek TL házba költözik, a GyOD-ra való jogosultság megszűnik, ugyanakkor a munkaerőpiaci esélyeik képzettség és munkatapasztalat hiányában, vagy korukra tekintettel elenyészők. Ennek következménye, hogy a fogyatékossággal élő személyek hosszú ideig élnek együtt szüleikkel, ami miatt a leválás egyre nehezebb. A főigazgató arról is tájékoztatott, hogy több nagylétszámú bentlakásos intézmény vezetőjét is megkeresték annak érdekében, hogy a nagylétszámú intézményből a TL-házban üresen lévő férőhelyeket feltöltsék, *de a nagylétszámú intézmények vezetői sem voltak partnerek ebben a folyamatban.*

A helyszíni tájékoztatás alapján a nem kitagolás céljából, újonnan létrejövő TL házaknak számos nehézséggel kell szembenézni. Önmagában az újonnan induló TL ház lakóinak a kiválasztása sem egyszerű feladat. A családból érkező lakók teljesen másképp szocializálódtak, mint a nagylétszámú intézményi léthez szokott lakók, és nincsenek hozzászokva a közösségi együttéléshez. Sok lakó egyedüli gyermekként élt eddig a családban. Nehéz előre megjósolni, hogy vajon képesek lesznek-e együtt, lakóközösségként jól működni, valamennyi lakó jól kijön-e a másik lakóval. A megszokott közösségbe pedig az új lakók beilleszkedése és befogadása is teljesen bizonytalan. A lakók az induláskor az együttélés szabályait maguk határozták meg (támogatott döntéshozatal és az AAK eszközök alkalmazásával, könnyen

[8] Gyermek otthongondozási díja

érthető kommunikáció útján a lakók véleményt formálhattak, kifejezhették preferenciáikat az őket érintő kérdésekben.) amelyben rögzítették, hogy a lakóközösség véleményt nyilvánít az új lakó befogadásáról is. A leendő új lakóval a már meglévő közösségnek meg kell ismerkednie. Az ismerkedést segítik az ún. „pizsama partyk", amikor a leendő lakó pár napot a lakók között tölt, ott is alszik, hogy ismerkedjenek egymással.

A látogatás időpontjában 4 női és 2 férfi lakója volt a TL háznak, az átlagéletkor 40 év, a legfiatalabb lakó 30 éves. Önálló jövedelemmel két lakó rendelkezett, ők a Lépéselőny Egyesületnél dolgoztak fejlesztő foglalkoztatás keretében, míg a többi lakó az Immanuel Otthon nappali ellátását vette igénybe. Az Immanuel Otthon nappali ellátása kb. 200 m távolságra van a TL háztól, így az önállóan mozgó és a kerekesszékkel közlekedő lakók számára sem jelent problémát a megközelítése. A lakók közül négyen gondnokság alatt állnak, mindegyikük gondnoka hozzátartozó, míg ketten önjogúak.

4.4.3. A TL házban nyújtott szolgáltatás

A szolgáltatási elemek nyújtása során elsősorban az Immanuel Otthon nappali ellátást nyújtó intézményére támaszkodik. A mozgáskorlátozottlakók számára az Immanuel Otthon saját járóbeteg szakellátást biztosító rehabilitációs intézményi részlegen elérhető a gyógytorna, gyógymasszázs és rehabilitációs szakorvosi felügyelet. Más intézményekkel és szolgáltatókkal valósulnak meg azok a szolgáltatások, melyeket az intézmény belső erőforrás útján nem tud biztosítani, illetve amelyeket a lakók máshol kívánnak igénybe venni. Kapcsolatban vannak a Lépéselőny Közhasznú Egyesülettel, mely két lakó foglalkoztatását végzi. Szükség esetén több támogatói szolgáltatóval is együttműködnek szállítói szolgáltatás igénybevétel megszervezése érdekében.

Cél, hogy a különböző támogatási szükségletű lakók az egyéni szükségleteikhez igazodó támogatást kapjanak, közvetlen lakókörnyezetük aktív be- és elfogadott tagjai legyenek. A szolgáltatások működtetése szolgáltatási gyűrű kialakításával, hálózatban történik, mely lakónként nagyon eltérő, a cél a komplex és minőségi szolgáltatás nyújtása.

A lakhatás szolgáltatáson kívül a magas és fokozott gondozási szükségletű lakóknak folyamatos felügyeletet biztosítanak a nappali intézménybe való jutás és onnan történő visszajutás, valamint a szabadidős programok során. A lakhatási szolgáltatás keretében biztosítják a meleg és hideg étkezést a lakók számára, meghagyva annak a lehetőségét, hogy az intézménnyel szerződést nem kötött szolgáltatótól is lehet étkezést rendelni. A reggeli, vacsora, főétkezések közti étkezések esetén lehetőség van a saját elkészítésre, ezekbe a lakókat bevonják. Az esetfelelős tájékoztatása alapján különösen hétvégén kedvelt időtöltés a főzés, sütés, nyáron lekvárt is főztek saját használatra a lakók.

A gondozási teendőket az egyéni igények figyelembevételével és az emberi méltóság legmagasabb szintjének megőrzése mellett végzik. A gondozási folyamatba olyan egyéni segédeszközöket is bevonnak, melyek nemcsak a lakó, hanem a gondozást végző személyek számára is megkönnyítik a feladatok ellátását, például emelőgép, fürdetőszék, speciális ágy.

Az esetfelelős szerint a szolgáltatások között fontos szerepe van a készségfejlesztésnek. A fejlesztési tevékenységek köre: szociális készségek, az önkiszolgálás fejlesztése, személyes szféra, kapcsolatok fejlesztése, életviteli készségek fejlesztése, közösségi tudat fejlesztése, testi funkciók fejlesztése. A készség fejlesztés a nappali ellátáson és a lakhatáson kívül a szabadidős programokon is zajlik, ezekbe a folyamatokba önkénteseket is bevonnak. Fontos szerepe van a pedagógiai és a gyógypedagógiai segítségnyújtásnak, mely szintén összetett módon a nappali ellátás és a lakhatás során is megvalósul.

Az önállóság kialakítása a mindennapi tevékenységek során nagyon fontos, így igyekeznek a személyes környezet rendben tartásában, a mindennapi ügyintézés gyakorlásában is segíteni a lakókat.

Az egészségügyi ellátást az Intézmény saját egészségügyi intézményi egysége által üzemeltetett neurológus, rehabilitációs szakorvosi ellátás keretében biztosítja. Így nemcsak a szakorvosi ellátások, hanem a mozgásszervi rehabilitáció is elérhető a lakók számára. Az egészségügyi kockázatokkal rendelkező halmozottan fogyatékos, epilepsziás lakókra tekintettel különösen hangsúlyos az egészségügyi, elsősegélynyújtási ismeretek elsajátítása és frissítése a TL ház dolgozói számára.

Kiemelt figyelmet fordítanak a szabadidő tartalmas, hasznos eltöltésére, hétvégenként számos programon vesznek/vehetnek részt (zenés program, koncert, színház, mozi, főtéren elérhető programok), nyáron kirándulásra, táborozásra is van lehetőség. Az egyéb szolgáltatásokhoz való hozzáférés is kiemelten fontos, mint fodrászat, szépségszalon. A programokon való részvétel sok esetben önkéntesek segítségével valósul meg, hiszen a nagyobb támogatási szükségletű lakóknak kísérőre van szükségük. Az önálóbb lakók egyeztetés alapján részt vehetnek önállóan is programokon. Különösen fontos a vallásgyakorlás önkéntes lehetőségének biztosítása, ezért szoros az együttműködés a szomszéd református gyülekezettel; a Nagytemplomi gyülekezetbe is szívesen járnak a lakók.

4.3.4. Tapasztalatok

Az Intézmény filozófiája, hogy a TL ház a lakók otthona, ezért az együttélés szabályait a lakók maguk alakították, mely könnyen érthető formában is a lakók rendelkezésére áll. A támogatott lakhatás biztosítja a lakók számára a lehető legnagyobb önállóságot. Az esetfelelőssel és szükség esetén a gondnokkal történő előzetes egyeztetés alapján a lakók rövidebb és hosszabb időre szabadon elhagyhatják a TL házat. A házimunkába mindenkit képeségei alapján bevonnak. A takarítás rendjét a lakók közösen állítják össze, de a konyhai sütés főzés, az udvaron vagy a kertben végzett munka is közös tervezést igényel és támogató koordinálást feltételez. A lakók ruházatukat és egyéb használt textíliát maguk mossák. Akiknek ez önállón nem kivitelezhető, azoknak segítséget nyújtanak hozzá. A lakók hetente egy alkalommal tartanak házgyűlést, ahol megbeszélik a közös teendőket, programokat, esetleges konfliktusokat. Az esetfelelős véleménye az, hogy az önálló életvitelre való áttérés egy folyamat, egyeseknek nagyobb támogatásra, míg másoknak csak kevesebb megsegítésre van szüksége. A látogatás időpontjára a lakók egy segítő közösséggé formálódtak. Az önálóbb lakók szívesen segítenek a nagyobb támogatást igénylő társaiknak. A családtól való elszakadás is egy folyamat, mely egyénenként eltérő ütemben zajlik. A TL házba a szülők is bármikor ellátogathatnak, vannak, akik napi szinten látogatják is gyermeküket. A beilleszkedés, az új környezet megszokása lakónként változó ütemben zajlott. A helyszíni vizsgálat tapasztalata és a TL ház megtekintésében közreműködő lakó tájékoztatása alapján a lakók jól érzik magukat az új környezetben. Elmondása szerint napjaik változatosan telnek, sok programon, városi rendezvényen vesznek részt, az ünnepeket, és alkalmanként a hétvégéket a szüleiknél, hozzátartozóiknál töltik. Vannak közös programjaik, tartanak közös bulikat, de elvonulásra, és egyéni időtöltésre is van lehetőségük. A megkérdezett lakó minden nap egyedül megy a munkába és délután érkezik haza.

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosa feladat-és hatáskörét valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságait meghatározó Ajbt. 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossággal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a CRPD 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O.§ (1) bekezdései értelmében az alapvető jogok biztosa

a fogyatékosságügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossággal élő személyek jogainak a CRPD-nek való megfelelés szerinti érvényesülését.

Tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O.§ (2) bekezdés alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossággal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára, így vizsgálatot indított *a fogyatékosságügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként, a köznevelési intézményekben oktatásban és a nappali szociális ellátásban részesülő fogyatékossággal élő személyek jogai érvényesülésének monitorozására.*

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

5.2.Az alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget az Alaptörvényben kapott mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodik az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre. Ha összevetjük az Alaptörvény hivatkozott cikkeit és az Alkotmány vonatkozó szakaszait, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak több összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Mint arra az Alkotmánybíróság döntéseiben rámutatott, a jogállamiság szorosan összefügg a jogbiztonság követelményével *A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.*

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni. *A fentiek túl a CRPD 3. cikke alapelvként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását.*

5.2.3 A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossággal élők védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint *Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.*

Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossággal élőket.

Az Alaptörvény tehát a gyermekeket és a fogyatékossággal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékosság) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat.* Az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. Az alkotmánybírósági esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcélt: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

Az Alaptörvény mellett a CRPD preambuluma is kimondja, hogy *bárkinek a fogyatékosság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése.* A Fogyatékosságügy Egyezmény 4. cikk 1-2. pontja szerint a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossággal élő személy számára, a fogyatékosság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. A CRPD 5. cikke deklarálja továbbá, hogy *a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle*

hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre.

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségei teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és a Bizottság által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetőek össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében. A CRPD 4. cikk 1., 2. és 4. pontjai a következők szerint rendelkeznek az általános kötelezettségekről:

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossággal élő személy számára, a fogyatékosság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:
a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;
b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossággal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;
c) figyelembe veszik a fogyatékossággal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;
d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a Fogyatékosságügyi Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a Fogyatékosságügyi Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;
e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékosság alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében; ...

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossággal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződései, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el [...].”

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint, valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni. A CRPD 1. cikke értelmében az Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossággal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása. A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossággal élő személyeket is megilleti a veleszületett

méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.[9] Ebből következően *a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossággal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.*

Ehhez kapcsolódóan kiemelem, hogy a CRPD elfogadása paradigmaváltást, szemléletváltást jelentett a fogyatékossággal élő személyek jogainak medikális megközelítésétől az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás felé. Ennek lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.[10]

A Gyermekjogi Egyezmény részes államaként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, ezen intézményekben a *jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezet* biztosítására. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot *a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.*

5.2.5. Az oktatáshoz való jog

Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető alapfokú oktatással biztosítja. A CRPD 24. cikk deklarálja a fogyatékos személyek oktatáshoz való jogát. E jog hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából a részes államok *befogadó oktatási rendszert biztosítanak minden szinten*, továbbá élethosszig tartó tanulási lehetőséget nyújtanak.

5. Az ügy érdeme tekintetében

A helyszíni vizsgálat célja az Immanuel Otthon működésének megismerése és alapvető, emberi jogi szempontú monitorozása volt. Amint azt valamennyi fogyatékosságüggyel foglalkozó ombudsmani jelentés kiemeli, a Fot. legfontosabb elve szerint az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékosság kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékosságukból fakadó terheik csökkenthetőek.*[11]

A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek, a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a

---

[9] CRPD 3. cikk a) pont

[10] Theresia Degener, a CRPD Bizottság alelnöke, az ENSZ Fogyatékosságügyi Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law.

[11] Fot. 2. § (1) bekezdés

társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.[12] Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.[13]

6.1. Az Immanuel Otthon működése a köznevelési alapfeladatok tekintetében

A CRPD oktatásról szóló 24. cikke értelmében a részes államok elismerik a fogyatékossággal élő személyek oktatáshoz való jogát. E jog hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából a *részes államok befogadó oktatási rendszert biztosítanak minden szinten, továbbá élethosszig tartó tanulási lehetőséget nyújtanak az alábbiakra figyelemmel:*

a) az emberben rejlő képességek, méltóságérzet és önbecsülés teljes mértékű kifejlesztése, valamint az emberi jogok, alapvető szabadságok és az emberi sokszínűség tiszteletben tartásának erősítése;

b) a fogyatékossággal élő személyek személyiségének, tehetségének és alkotóképességének, valamint mentális és fizikai képességeinek lehető legteljesebb fejlesztése;

c) a szabad társadalomban való tényleges részvétel lehetővé tétele a fogyatékossággal élő személyek számára.

2. E jog érvényesítése során a részes államok biztosítják az alábbiakat:

a) a fogyatékossággal élő személyeket fogyatékosságuk alapján nem zárják ki az általános oktatási rendszerből, és a fogyatékossággal élő gyermekeket fogyatékosságuk alapján nem zárják ki az ingyenes és kötelező alapfokú oktatásból, valamint a középfokú oktatásból;

b) a fogyatékossággal élő személyek a lakóközösségükben élő többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a befogadó, minőségi és ingyenes alapfokú oktatáshoz, valamint a középfokú oktatáshoz;

c) gondoskodnak az egyén igényeihez történő ésszerű alkalmazkodásról;

d) a fogyatékossággal élő személyek megkapják a hatékony tanulásukat előmozdító szükséges támogatást az általános oktatási rendszerben;

e) hatékony, személyre szabott támogató intézkedéseket biztosítanak, a tudományos és társadalmi fejlődés legmagasabb fokának elérését segítő környezetben, a teljes körű integráció céljával összhangban.

A CRPD 24. cikke normatív tartalmának meghatározásával az Egyezmény 4. számú általános kommentárja részletesen foglalkozik. Ennek megfelelően a befogadó oktatáshoz való jog biztosítása együtt jár a kultúra, a politika és a gyakorlat átalakításával minden formális és nem formális oktatási környezetben, hogy teret adjon az eltérő követelményeknek és minden egyes tanulónak. (...) *Magában foglalja az oktatási rendszer azon képességének erősítését, hogy elérjen minden tanulót. A teljes és hatékony részvételre, elérhetőségre és az összes hallgató teljesítményére összpontosít, különösen azokéra, akiket különböző okokból kirekesztettek vagy a marginalizáció kockázata fenyeget.* A befogadás részét képezi a magas szintű formális és informális oktatáshoz való hátrányos megkülönböztetés nélküli hozzáférés és az abban való előmenetel. A befogadás célja, hogy lehetővé tegye a közösségek, rendszerek és struktúrák számára a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelmet, beleértve a káros sztereotípiákat, hogy elismerjék a sokszínűséget, előmozdítsák a részvételt és leküzdjék a mindenki számára elérhető tanulás és részvétel akadályait oly módon, hogy a fogyatékossággal élő diákok jólétére és sikerére összpontosítanak. *Megköveteli az oktatási rendszer alapvető átalakítását a*

[12] Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés
[13] Fot. 2. § (5) bekezdés

jogalkotásban, a politikában, továbbá az oktatás finanszírozásában, igazgatásában, tervezésében, megvalósításában és ellenőrzésében.[14]

A befogadó oktatást úgy kell érteni, mint

(a) minden tanuló alapvető emberi jogát. Az oktatás ugyanis minden egyes tanuló joga és – a gyermekek esetében – nem a szülő vagy a gondviselő joga. Ebben a tekintetben a szülői felelősség alá van rendelve a gyermek jogainak;

(b) Olyan elv, amely értékeli minden tanuló jólétét, tiszteletben tartja azok veleszületett méltóságát és autonómiáját, és elismeri az egyének igényeit és azon képességüket, hogy hatékonyan befogadják őket a társadalomba és hozzájáruljanak ahhoz;

(c) Eszköz más emberi jogok megvalósítására. Ez az elsődleges eszköze, amellyel a fogyatékossággal élő személyek kiemelkedhetnek a szegénységből, megszerezhetik az eszközöket ahhoz, hogy teljes mértékben részt vegyenek a közösségeikben, és megvédjék magukat a kizsákmányolástól. Emellett az elsődleges eszköze a befogadó társadalmak megvalósításának;

(d) Az oktatáshoz való jog előtt álló akadályok leküzdése érdekében folytatott folyamatos és proaktív elkötelezettségi folyamat eredménye, amihez hozzájárulnak a kultúra, a politika és a mainstream vagy többségi iskolák gyakorlatának változásai, hogy elhelyezzenek és hatékonyan befogadjanak minden diákot.[15]

A befogadó oktatáshoz való jog nagyon szoros kapcsolatban van a CRPD által deklarált többi alapjoggal. Az oktatáshoz való jog más jogok teljes és hatékony megvalósításának szerves részét képezi. A befogadó oktatáshoz való jognak csak abban az esetben lehet ugyanis hatékonyan érvényt szerezni, ha vele egyidejűleg bizonyos más a CRPD-ben rögzített jogokat is érvényesítenek. Ezek közül csupán néhányat kiemelve, a CRPD 5. cikke deklarálja az egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség jogát. A részes államoknak meg kell tiltaniuk a fogyatékosságon alapuló mindenféle hátrányos megkülönböztetést és a fogyatékossággal élő személyek számára hatékony és egyenlő védelmet kell biztosítaniuk mindenféle hátrányos megkülönböztetéssel szemben. A rendszerszintű és strukturális diszkrimináció kezelésére, és a *„törvény előtti egyenlőség"* biztosítása érdekében a részes államoknak pozitív megerősítő intézkedéseket kell tenniük, mint például: a többségi oktatás előtt álló építészeti, kommunikatív vagy egyéb akadályok elhárítása.[16]

A CRPD 7. cikke rendelkezik a fogyatékossággal élő gyermekek kiemelt védelméről, melynek értelmében a részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékossággal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását. Minden, a fogyatékossággal élő gyermekekkel kapcsolatos intézkedés során elsődlegesen *a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni.* A gyermek mindenek felett álló érdeke az oktatáshoz való jog biztosítására is kiterjed. *A gyermek mindenek felett álló érdekének kell lennie annak az alapnak, amely alapján az oktatási politikákat és rendelkezéseket meghatározzák.*

Összhangban az Egyezmény 9. cikkével és a Bizottságnak a hozzáférhetőségről szóló 2. számú általános kommentárjával (2014), az oktatási intézményeknek és programoknak hátrányos megkülönböztetés nélkül hozzáférhetőnek kell lennie mindenki számára. *A teljes oktatási rendszernek hozzáférhetőnek kell lennie, beleértve az épületeket, az információs és kommunikációs eszközöket (többek között a környezeti vagy frekvencia-modulációs segítő rendszereket), a tananyagokat, az oktatási segédanyagokat, az oktatási módszereket, az értékeléseket és a nyelvi és támogató szolgáltatásokat. A fogyatékossággal élő diákok*

---

[14] 4. számú Általános Kommentár (2016) az inkluzív oktatáshoz való jogról. II. A 24. cikk normatív tartalma 9.pont.

[15] 4. számú Általános Kommentár (2016) az inkluzív oktatáshoz való jogról. II. A 24. cikk normatív tartalma 10. pont.

[16] 4. számú Általános Kommentár (2016) az inkluzív oktatáshoz való jogról. IV. 45. pont.

környezetét úgy kell megtervezni, hogy támogassa a befogadást és biztosítsa az egyenlőségüket az oktatás egésze folyamán.[17]

Szoros az összefüggés az oktatáshoz való jog és a CRPD 19. cikke, az önálló életvitel és közösségbe való befogadáshoz való jog között. A befogadó oktatás megköveteli a fogyatékossággal élő személyek azon jogát, hogy a közösségben éljenek és élvezzék a közösségbe való befogadást és az abban való részvételt. Megköveteli ezen felül a fogyatékossággal élő személyek családi élethez való egyenlő jogának elismerését, vagy ennek hiányában az alternatív ellátáshoz való jogát a közösségi környezetben. A részes államoknak figyelembe kell venniük, hogy a befogadó oktatáshoz való jog gyakorlása szerepet játszik minden fogyatékossággal élő személy erősségeinek, képességeinek és kompetenciáinak kiépítésében, ezáltal hozzájárul az önálló életvitel kialakításához és ahhoz, hogy élvezhessék a helyi közösségeiket, hozzájáruljanak a közösség életéhez és annak hasznos tagjai legyenek.[18]

A gyermekek jogainak kiemelt védelme az Alaptörvényben is hangsúlyosan megjelenik. Az Alaptörvény XV. cikk *(5) bekezdés értelmében Magyarország külön intézkedésekkel védi a* családokat, *a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossággal élőket.* Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése deklarálja, hogy *minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.* A kiskorú (gyermek) fogyatékossággal élők védelme tehát többszörösen is kiemelt állami feladat.

A Fot. 13. § (1) bekezdése szerin *a fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően korai fejlesztésben és gondozásban, óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban, fejlesztő felkészítésben, szakképzésben, felnőttképzésben, továbbá felsőoktatásban vegyen részt a vonatkozó jogszabályokban meghatározottak szerint.*

Az OFP 3.3.2. pontja már nem csupán az integrált oktatás megvalósítására, hanem az inkluzív oktatás felé történő elmozdulásra helyezi a hangsúlyt, ugyanis rögzíti, hogy *a köznevelés előttünk álló éveinek egyik legfőbb feladata az integrációtól az inklúzió felé való érdemi elmozdulás elősegítése. Ennek keretében szükséges az integrációnál magasabb szervezettségi fokot igénylő inkluzív oktatás infrastrukturális, módszertani és oktatásszervezési feltételeinek megteremtése, valamint a kapcsolódó humánerőforrás fejlesztése a köznevelés minden szintjén, többek között az utazó gyógypedagógusi hálózatok fejlesztése révén.*

Az Nkt. alapelvi szinten deklarálja, hogy a *köznevelés kiemelt feladata az iskolát megelőző kisgyermekkori fejlesztés, továbbá a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevétele, egyéni képességeikhez igazodó, legeredményesebb fejlődésük elősegítése, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése.*[19]

Az Nkt. 4. § 25. pontja alapján *sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló:* az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékos, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

A sajátos nevelési igényű tanulók oktatáshoz való joga kétféle módon érvényesül Magyarországon. A gyermekek egyik csoportját azok képezik, akik a szakértői bizottság véleménye alapján a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermeknek minősülnek. Az esetükben a befogadó oktatás valósul meg, speciális igényeikre is figyelemmel többségi iskolába járnak. A sajátos nevelési igényű tanulók másik csoportját azok a gyermekek képezik, akiknek az óvodai nevelése, iskolai nevelése-oktatása, kollégiumi ellátása, e célra létrehozott gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-

[17] 2. számú általános kommentár (2014) III. 39.pont

[18] 4. számú Általános Kommentár (2016) az inkluzív oktatáshoz való jogról. IV. 52. pont.

[19] Nkt. 3.§. (6) bekezdés

oktatási intézményben, óvodai csoportban, iskolai osztályban, kollégiumi csoportban történik, tekintettel arra, hogy ők kisebb csoportban, speciális ellátási igényeikre is tekintettel, hatékonyabban fejleszthetők és foglalkoztathatók.

Az Nkt. 47. § (1) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. Az Nkt. 15. § (1) bekezdés értelmében a gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény a kizárólag sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat ellátó nevelési-oktatási intézmény, amely a szakértői bizottság véleménye alapján vehető igénybe.

A CRPD 24. cikke a fogyatékossággal élő gyermekek befogadó oktatáshoz való jogát deklarálja. Ellentétes a CRPD elveivel és célkitűzéseivel és közvetlenül sérti a CRPD 5. és a 24. cikkét, amennyiben a részes államok nem biztosítják az egyenlő esélyű hozzáférést a fogyatékossággal élő tanulók számára az általános iskolarendszerhez, a befogadó és minőségi oktatáshoz Az 5. cikk (1) bekezdése kölcsönösen összefügg a 24. cikkel, és ennek értelmében a részes államok kötelesek felszámolni a befogadó oktatás hátrányos megkülönböztetést megvalósító akadályainak valamennyi típusát, többek között a jogi és a társadalmi akadályokat is.[20]

A fentiek alapján megállapítható, hogy a *szegregáló oktatási modellek, amelyek fogyatékosság alapján kizárják a fogyatékossággal élő tanulókat az általános és befogadó oktatásból, sértik a CRPD 5. és 24. cikkét.*

A CRPD-ben foglaltak érvényesülése érdekében tehát a részes államoknak meg kell tenni a megfelelő lépéseket az észszerű alkalmazkodás, így a befogadó oktatás biztosítása érdekében, a fogyatékos személyek lakóközösségében élő többi személlyel azonos alapon. Mindezek kapcsán a legfőbb szempont az egyéni bánásmód, amely garantálja minden fogyatékossággal élő személy számára az oktatást és támogatást, esélyt teremtve ezzel a minél önálóbb életvitelre.

A súlyos- és halmozottan fogyatékos tanulók oktatása során kiemelten fontos az egyéni szükségleteknek megfelelő bánásmód. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy szakmai szervezetek, a fogyatékos személyekkel foglalkozó szakemberek, valamint érdekképviseleti szervezetek véleménye alapján egyes fogyatékossággal élő személyek az életük teljes hosszára vetített érdekeit az szolgálja legjobban, ha megfelelően specializált ellátást kapnak, melyek a leginkább személyre szabott támogatás keretében valósulnak meg.[21] Kétségtelen, hogy egyes fogyatékossági típusba tartozó személyek önálóbb életre való nevelése hatékonyabban valósítható meg kiscsoportos foglalkozások keretében, és nem a többségi oktatásba integrálódva, hanem szegregált formában. A súlyos- és halmozott fogyatékossággal élők esetén a halmozott jelző arra utal, hogy azonos vagy eltérő időben két vagy több, egymással nem közvetlen okozati kapcsolatban álló különböző sérülés, károsodás keletkezett.[22] *A súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek jelentős része nem tud járni, beszélni, értelmi fogyatékossággal él, illetve egyéb betegségekkel és rendellenességekkel küzdhet. Leggyakrabban a kommunikációs, az értelmi és a mozgásos funkciók sérülésével kell számolni. Oktatásuk során kiemelt cél a humán alapfunkciók – például a kommunikáció, a beszéd, az*

---

[20] 6. számú Általános észrevétel (2018) az egyenlőségről és a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról

[21] ld.http://webmail.autizmus.hu/spec_jogok.shtml#Autizmus_%E9s_oktat%E1s_%C1ll%E1sfoglal%E1s_az_aut

[22] Márkus Eszter: A súlyos-halmozott sérüléssel élő emberek megsegítésének elméleti megalapozása, In. A súlyos és halmozott fogyatékossággal élő emberek helyzete Magyarországon, Fogyatékosságtudományi Tanulmányok VII. kötet, ELTE BGGYK, 2009. https://mek.oszk.hu/09500/09512/09512.pdf 36.o.

étkezés, a testi higiénia vagy az érzékelés – tanítása és gyakorlása, folyamatos fejlesztése. Egész életükben ápolásra és gondozásra szorulnak.[23]

Az Nkt. 15. § (3) bekezdése értelmében a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti a tankötelezettségét. A fejlesztő nevelés-oktatást a köznevelésért felelős miniszter rendeletében foglaltak alkalmazásával, a sajátos nevelési igény típusának megfelelő gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatásával, a szülő igénye, a gyermek állapota és a szakértői bizottság fejlesztő foglalkozások heti óraszámára vonatkozó javaslatának figyelembevételével kell megszervezni. A heti fejlesztő foglalkozások száma nem lehet kevesebb húsz óránál. Indokolt esetben a szülő kérésére, ha a gyermek állapota szükségessé vagy lehetővé teszi, ennél több vagy kevesebb óraszám is megállapítható.

Az Nkt. 15. § (4) bekezdése rögzíti, hogy a *fejlesztő* nevelés-oktatásban a tanuló annak a tanítási évnek az utolsó napjáig köteles részt venni, amelyben betölti a tizenhatodik életévét és annak a tanítási évnek az utolsó napjáig vehet részt, amelyben betölti a huszonharmadik életévét. A *fejlesztő* nevelés-oktatásban a tanulókat a sajátos nevelési igényük, fejlettségük és életkoruk alapján osztják be *fejlesztő* csoportokba.

Az Immanuel Otthon köznevelési intézményi egysége a térségben hiánypótló jelleggel lát el, elsősorban súlyos- és halmozott fogyatékossággal élő, jellemzően mozgásukban korlátozott, családban élő gyermekeket gyógypedagógiai konduktív pedagógiai oktatás, fejlesztő nevelés-oktatás és készségfejlesztő nevelés-oktatás keretében. Az Iskola modern, akadálymentes, kifejezetten a halmozottan fogyatékos személyek oktatására kialakított épületben nyújt komplex szolgáltatást 124 fő engedélyezett férőhelyen. Az épületben mind az oktatásra, a csoportos és egyéni fejlesztésekre, mozgásfejlesztésre, életvitel órák megtartására, közösségi rendezvények lebonyolítására, egészségügyi szolgáltatás nyújtására alkalmas megfelelő számú helyiség található. *A gyermekek számára egészséges környezetet, a szabad levegőn tartózkodás idejére tartalmas időtöltést biztosít az Iskola rendezett, parkosított és fogyatékosságspecifikus játékokkal jól felszerelt udvara.* Az Iskola működésének sok éves gyakorlati tapasztalata alapján a halmozottan fogyatékos gyermekek oktatásában nem csupán a gyógypedagógiai fejlesztéseknek van kiemelkedő jelentősége, hanem a súlyosabb egészségi állapotban lévő és a mozgásukban korlátozott tanulóknak egészségügyi ellátásra, mozgásfejlesztésekre is szükségük van.

Az Immanuel Otthon egészségügyi intézményegységi része szorosan együttműködve a köznevelési intézményegységi résszel biztosítja az intézmény tanulói számára a rehabilitációs és neurológiai szakrendeléseket, mozgásfejlesztéseket gyógytornászok és gyógymasszőrök bevonásával.

Korábbi ombudsmani vizsgálatok is alátámasztották, hogy különösen a súlyosabb állapotban lévő halmozott fogyatékossággal élő tanulók oktatáshoz való jogának biztosítása érdekében szükség lenne az oktatás és egészségügy hatékonyabb együttműködésére, ezeknek a területeknek az összehangolására.[24] A halmozott fogyatékossággal élő SNI tanulók ellátási, gondozási igényei ugyanis sok esetben meghaladják a gyógypedagógusok és a gyógypedagógiai asszisztensek szakmai kompetenciáját és egészségügyi ellátást igényelnek (szondás táplálás, epilepsziás rohamok kezelése, mozgásfejlesztések stb.). A helyszíni vizsgálat tapasztalata alátámasztotta és megerősítette a korábbi ombudsmani vizsgálatok eredményeit. A főigazgató és az intézmény munkatársainak beszámolója alapján, valamint a helyszíni vizsgálat tapasztalatai szerint az intézményben tanuló egyes súlyos- és halmozottan fogyatékos személyek ellátása, az epilepsziás rohamok szakszerű kezelése, a szonda táplálások

[23] Ld. Márkus Eszter (2005): Súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek nevelésének elméleti és gyakorlati problémái. Budapest, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola. Doktori értekezés (Kézirat). Hivatkozza: AJB-1672/2017-es számú jelentés.

[24] AJB-1042/2024. számú jelentés

lebonyolítása, kifejezetten egészségügyi végzettséggel rendelkező szakemberek jelenlétét kívánják meg.

Az Iskolában egyre növekvő létszámban jelen lévő *súlyos állapotú mozgáskorlátozott tanulók ápolását, gondozását illetően az intézmény munkatársait segítik a rendelkezésre álló segédeszközök, modern, beépített betegemelők.* Az Intézményben az ápolási, gondozási teendők elvégzése nem a tanulótársak jelenlétében zajlik, hanem a tanulók emberi méltóságát tiszteletben tartva, a feladatellátásra kialakított külön helyiségekben, diszkrét körülmények között.

A helyszíni látogatás tapasztalata szerint az Intézményben a fogyatékossággal élő gyermekek egyéni igényeire reagálva, az oktatás és az egészségügy szoros együttműködésének eredményeként, a gyermekek legjobb érdekeit középpontba helyező iskolai modell működik.

Felhívom a figyelmet arra, hogy *a CRPD 19. cikke az önálló életvitel keretében kifejezetten támogatja a fogyatékossággal élők családban maradását, szemben a bentlakásos intézményi ellátással. A súlyosabb állapotban lévő fogyatékossággal élő gyermekek és tanulók családban tartásának azonban egyik fontos feltétele, hogy elérhető legyen számukra a speciális igényeikre is tekintettel lévő, megfelelő ellátórendszer.* Ebben az ellátási gyűrűben az oktatásnak és az oktatási intézményeknek kiemelt jelentősége van, hiszen a fejlesztő nevelés-oktatást 23 éves koráig veheti igénybe a halmozott fogyatékossággal élő tanuló.

Erre tekintettel a súlyos, halmozott fogyatékossággal élő gyermekek speciális egészségügyi ellátásának az oktatási intézményekben történő biztosítása a jövőben prioritást kell, hogy élvezzen annak érdekében, hogy a súlyos és halmozott fogyatékossággal élő gyermekek minél tovább az iskolai rendszerben maradhassanak, és csak a legindokoltabb esetekben kényszerüljenek otthoni ellátás keretében tankötelezettségük teljesítésére. A halmozott fogyatékossággal élők ellátási színvonalának növelése érdekében nem csupán a szakképzett ápolói munkakörben dolgozó szakembereknek az oktatási intézményben történő fokozottabb jelenlétére, hanem a mozgásfejlesztés és a mozgás állapot szinten tartása érdekében gyógytornászok és gyógymasszőrök foglalkoztatására is szükség lenne.

Az Iskola kiemelten fontosnak tartja, hogy a tanítványaik minden képességüket aktívan használó és képességeik legmagasabb önállósági szintjét elérő boldog életet élhessenek, egy befogadó közösségben. A fogyatékosságügy modern elveit alapul véve, a fejlett infrastruktúra mellett, az intézmény a rendelkezésre álló modern eszközöket és módszereket is szívesen használja az egyéni igényekhez alkalmazkodó oktatásban. *Kiemelést érdemelnek az iskola valamennyi csoportjában használt és alkalmazott AAK eszközök, melyek az önkifejezés, önérvényesítés lehetőségét biztosítják a beszélni egyáltalán nem tudó vagy magukat szóban nehezebben kifejező tanulók számára.* Az AAK eszközöknek a következetes használata nem csupán a gyógypedagógusok által vezetett tanórákon van jelen, hanem a mozgásfejlesztések, a gyógytornák és a hittan foglalkozások alkalmával is, így az önkifejezés, a választás lehetősége több tevékenység és szituáció esetén is gyakorolható a tanulók számára. Fontos szerepe van az Intézményben a könnyen érthető kommunikációnak, mely segíti az élethelyzetek, egyes munkafolyamatok, szabályok elsajátítását a tanulók számára. *Egyedülállónak tekinthető az intézményben igénybe vehető állatasszisztált terápiák sokszínűsége, mely a már jól ismert és számos intézményben használt kutyás terápia mellett, teret nyitott kisebb állatoknak (nyúl, tengeri malac) a terápiákba való bevonására.* A kisebb állatok biztosítják a súlyosabb állapotban lévő, fekvő tanulók számára is az állatok elérhető közelségét és jótékony hatását. A kisállatoknak az intézményben való állandó jelenléte a nagyobb önállósággal rendelkező tanulókat a gondoskodásra tanítja, a tanórákon pedig motiválja. *Egyedülálló az Iskolában biztosított póni terápia, melyet úgy szerveztek meg, hogy egész évben az iskola épületében és az udvaron, a szabadban is elérhető legyen.*

Az Iskola a tanulók számára az oktatásban kifejezetten gazdag tevékenységrendszert kínál, egy-egy tematika köré csoportosítva teszik változatosabbá a hétköznapokat. Az oktatási időn

kívül délutáni szakköröket is biztosítanak az arra jelentkező tanulók számára. Figyelemre méltó az Iskola természet-és környezettudatos nevelése, pályázati forrásokat is kihasználva, magaságyásokban növények termelése folyik, de az állatbarát iskola címet is elnyerték.

Az Iskola családcentrikus szemléletmódja megmutatkozik abban, hogy ügyeletet biztosítanak a dolgozó szülők gyermekeinek és nyáron „táborokat" szerveznek a gyermekek számára. Ezzel az Iskola segíti a családokat abban, hogy a dolgozó szülők megtarthassák munkahelyüket, az új tanulók szülei visszatérjenek a munkaerőpiacra, mely a családok anyagi jóléte, a szülők ön- és társadalmi megbecsülése szempontjából egyaránt fontos.

Összességében az Iskola mind a tárgyi környezet, a megfelelő infrastruktúra és fejlesztési eszközök, mind a szakmai személyzet biztosításával törekszik a tanulók magas szakmai szintű oktatását biztosítani. *Az Iskola 12 csoportban látja el a gyermekek oktatását, valamennyi csoport egy gyógypedagógus vezetésével és egy gyógypedagógiai asszisztens segítségével működik.* Az Iskola gondosan választja ki a gyermekek oktatásában részt vevő szakembereket, akiknek továbbképzéséről is gondoskodik. Támogatják a tehetséges ambíciózus asszisztensek gyógypedagógiai képzését is. A munkatársi közegben nagy hangsúlyt fektetnek a legújabb módszerek és ismeretek elsajátítására, más intézmények látogatására, a jó tapasztalatok gyakorlatba való átültetésére, folyamatosak a szakmai és esetmegbeszélések.

A fogyatékosságügyi független mechanizmus helyszíni vizsgálatának tapasztalatai, a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy az Iskola barátságos, családias környezetben, kiemelt szakmai színvonalon biztosítja a súlyos- és halmozottan fogyatékos tanulók oktatását, biztosítva számukra nem csupán a gyógypedagógiai fejlesztést, hanem a szükséges mozgásfejlesztéseket is gyógytornászok és gyógymasszőrök segítségével. Az Iskola filozófiájának középpontjában annak elismerése áll, hogy az egyéni szükségletekhez igazodó oktatással tudják a leginkább támogatni a gyermekeket az önálló(bb) életvitel megteremtésében és a közösségbe való befogadásban. Az Iskola az élménydús iskolai életről, a szabadidő hasznos és tartalmas megszervezéséről gondoskodik, és minden tevékenységével tanít és készít az önkifejezésre, önérvényesítésre, az önálló(bb) életre, ugyanakkor a társadalom szemléletformálását a fogyatékossággal élő személyek természetes jelenlétével, látogatócsoportok fogadásával, az iskolai programokba önkéntesek bevonásával valósítja meg.

Mindezek alapján az Immanuel Otthon Iskolai szolgáltatásával kapcsolatban alapvető joggal kapcsolatos visszásság gyanúja nem merült fel.

6.2.Az Immanuel Otthon szociális intézményi egysége – az önálló életvitel és a közösségbe való befogadáshoz való jog szempontjából

A CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékossággal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát*; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossággal élő *személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt*, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossággal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;*

b) a fogyatékossággal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából* szükséges.

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékosságának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma

megválasztásához. A fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó, 50 főnél nagyobb férőhelyszámú szociális intézmények kiváltására a következők szerint kerül sor: 2013. december 31-éig legalább 1500 fő fogyatékos és pszichiátriai beteg személynek ellátást nyújtó intézményi férőhely kiváltásához az európai uniós társfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok nyújtanak támogatást; az ekképpen kiváltásra nem kerülő intézményi férőhelyek kiváltására a Kormány által meghatározott rendben kerül sor. A kiváltást a CRPD 19. cikkében meghatározottak figyelembevételével kell végrehajtani.

A Fot. fenti szakaszához fűzött indokolás értelmében Magyarország 2007-ben fogadta el a CRPD-t, amelynek 19. cikke új alapokra helyezi a fogyatékos személyek önálló életviteléről, illetve lakóhelyének megválasztásáról való gondolkodást. Ennek alapján a fogyatékos személyek esetében is az olcsóbb családban maradást, illetve az önálló lakásban vagy lakóotthonban élést, illetve az ezeket elősegítő közösségi alapú szolgáltatásokat (szociális alapszolgáltatások) kell előnyben részesíteni a drágább, tömegméretű bentlakásos intézményi ellátással (szociális szakellátással) szemben. Míg a mai rendszerben bizottság dönt arról, hogy a fogyatékos személynek hol kell élnie, addig az új értékrend alapján ezt a döntést a fogyatékos személy hozza meg.

A fentiek érdekében a rendelkezés megakadályozza a nagyobb létszámú szociális intézmények további növekedését; rögzíti továbbá, hogy 2011. január 1-jét követően új, fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú férőhelye csak lakóotthoni formában hozható létre. Az OFP Lakhatás címszóval ellátott III.7.7.2. alpontja szerint a fogyatékos személyek lakhatásával kapcsolatos döntések és programok tervezése és végrehajtása során különös súllyal kell figyelembe venni az önrendelkezés és a társadalmi integráció alapelvét.

Az erről szóló kormányzati stratégia alapján folytatni szükséges a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltását, hangsúlyt fektetve a kiváltással érintett személyek és intézmények felkészítésére, tájékoztatására, támogatására, egyebek mellett a kiváltást támogató mentorhálózat bővítése útján.

Ezzel párhuzamosan fontos fejlesztési irány a támogatott lakhatás elterjesztését szolgáló fejlesztések indítása, a kapcsolódó jó gyakorlatok felhasználásával, tapasztalati szakértők bevonásával. Az otthonmaradás elősegítése érdekében bővíteni szükséges az önálló életvitelt elősegítő szociális alapszolgáltatások, és a lakóhelyhez közeli szolgáltatások körét. Át kell tekinteni a lakások és a lakókörnyezet akadálymentesítésének támogatási rendszerét, az esetleges alternatív megoldások – egyebek mellett a fogyatékos felnőttek által igénybe vehető szociális bérlakások vagy az önálló tulajdonú speciális előtakarékossági formák – számbavétele mellett.

A Szoctv. 75. § (1) bekezdése értelmében támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, a pszichiátriai betegek – ide nem értve a demens személyeket – és a szenvedélybetegek részére biztosított ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően, az ellátott önálló életvitelének fenntartása, illetve elősegítése érdekében biztosítja a lakhatási szolgáltatást; az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében a mentálhigiénés, szociális munka körébe tartozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esetvitelt; a közszolgáltatások és a társadalmi életben való részvételt segítő más szolgáltatások igénybevételében való segítségnyújtást; az ellátott komplex szükségletfelmérése alapján, erre vonatkozó igény esetén a felügyeletet, az étkeztetést, a gondozást, a készségfejlesztést, a tanácsadást, a pedagógiai segítségnyújtást, a gyógypedagógiai segítségnyújtást, a szállítást, a háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtást. A SzCsM rendelet pedig rendelkezik a támogatott lakhatás részletszabályairól.

A CRPD 19. cikkében foglalt önálló életvitelhez való jog többek között azt is jelenti, hogy a fogyatékossággal élő egyének számára minden adott ahhoz, hogy éljenek a választás és az irányítás lehetőségével saját életüket illetően, továbbá az életükkel kapcsolatos minden döntést meghozhassanak. *A személyes autonómia és az önrendelkezés az önálló életvitel*

alapvető eleme, ideértve a közlekedéshez, az információkhoz, a kommunikációhoz és a személyes segítségnyújtáshoz való hozzáférést, a lakóhelyet, a napirendet, a szokásokat, a tisztességes foglalkoztatást, a személyes kapcsolatokat, a ruházkodást, a táplálkozást, a higiéniát és az egészségügyi ellátást, a vallásos, kulturális, szexuális és reprodukciós jogokat. Ezek a tevékenységek az egyén identitásának és személyiségének fejlődéséhez kötődnek: hol élünk, kivel, mit eszünk, szeretnénk-e tovább aludni vagy késő éjszaka lefeküdni, bent vagy kint lenni, (...) vagy szeretnénk-e zenét hallgatni. Ezek a cselekvések és döntések határoznak meg bennünket.[25] Az önálló életvitel az egyén autonómiájának és szabadságának elengedhetetlen része, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyedül kell élni. Nem értelmezhető kizárólag a napi tevékenységek egyedül történő végzésére való képességként. Inkább választási és ellenőrzési lehetőségnek kell tekinteni, a veleszületett méltóság és az egyéni autonómia tiszteletben tartásának megfelelően, a CRPD 3. cikkének a) pontjában foglaltak szerint.

A közösségbe való befogadás joga a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás elvéhez kapcsolódik, amelyet többek között a CRPD 3. cikkének c) pontja fogalmaz meg. Ez *teljes társadalmi életet és a nyilvánosság számára rendelkezésre álló valamennyi szolgáltatáshoz, valamint a fogyatékossággal élő személyek számára abból a célból rendelkezésre álló támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférést foglalja magában, hogy a társadalmi élet minden szférájába teljes mértékben befogadást nyerjenek és azokban részt vehessenek.* Ezek a szolgáltatások többek között a lakhatáshoz, a közlekedéshez, a bevásárláshoz, az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, a szabadidős tevékenységekhez és a nyilvánosság rendelkezésére álló valamennyi egyéb létesítményhez és szolgáltatáshoz, például a közösségi médiához kapcsolódnak. A jog magában foglalja a közösség minden politikai és kulturális jellegű intézkedéséhez és eseményéhez, többek között a nyilvános találkozókhoz, sporteseményekhez, kulturális és vallási fesztiválokhoz és minden olyan tevékenységhez való hozzáférést, amelyben a fogyatékossággal élő személy részt kíván venni.

A CRPD 28. cikke deklarálja a megfelelő életszínvonal biztosításának kötelezettségét, melynek keretein belül biztosítani kell a fogyatékossággal élő személyek számára az állami lakhatási programokhoz való hozzáférést is.[26]

Az önálló életvitel és a közösségbe való befogadás, *bármilyen bentlakásos intézményen kívüli életkörülményeket jelent.* A bentlakásos intézmények esetén ugyanis, nem „csupán" arról van szó, hogy konkrét épületben vagy körülmények között kell élni, hanem elsősorban arról, hogy bizonyos életkörülmények és életviteli körülmények előírása folytán az egyén elveszíti személyes választási lehetőségét és autonómiáját. *Önálló életviteli körülménynek sem a nagyméretű, több mint száz személyt befogadó intézmények, sem az öt-nyolc egyént befogadó kisebb csoportos otthonok, sem pedig az egyedi otthonok nem tekinthetők, ha az intézmények vagy az intézményi elhelyezés egyéb meghatározó elemei jellemzik ezeket. Habár az intézményi körülmények méretben, elnevezésben és kialakításban különbözhetnek, vannak bizonyos meghatározó elemek, konkrétan a következők:* a segítőket másokkal közösen kell igénybe venni, és az egyénnek nincs vagy csak korlátozott befolyása van arra, hogy kitől fogadhat el segítséget, elszigeteltség és szegregáció a közösségen belüli önálló élettől, a mindennapi döntések feletti irányítás hiánya, a választási lehetőség hiánya azt illetően, hogy az egyén kivel él együtt, a személyes akarattól és preferenciáktól független merev rutin, egyének csoportja számára előírt azonos tevékenységek azonos helyen bizonyos fennhatóság mellett, a szolgáltatásnyújtás során megnyilvánuló paternalista megközelítés, az életkörülmények felügyelete, emellett pedig általában az egyazon környezetben élő fogyatékos személyek számának aránytalansága. *Az intézményi keretek a fogyatékossággal élő személyek számára bizonyos mértékű választási és*

[25] CRPD Kommentár Általános észrevétel a 19. cikkről: Önálló életvitel és a közösségbe való befogadáshoz 16.pont.
[26] CRPD 28. cikk 2. d) pont

irányítási lehetőséget nyújthatnak, ám ezek a lehetőségek az élet konkrét területeire korlátozódnak, és nem változtatnak az intézmény szegregáló jellegén.[27]

6.2.1. Az Immanuel Otthon Nappali ellátás szolgáltatása tekintetében

A fogyatékosságügyi független mechanizmus keretében folytatott jelen vizsgálat feltárta, hogy az Immanuel Otthon nappali ellátásának a működési alapelvei, az infrastrukturális adottságai, személyi és tárgyi feltételei kiemelt színvonalon biztosítanak az ellátott fogyatékos személyek emberi méltóságát, személyes autonómiáját tiszteletben tartó szolgáltatást. A nappali ellátás a mindennapi működése során a fogyatékossággal élő személyek igényeinek megfelelően, sokrétű szolgáltatást biztosít. A foglalkoztatás (textillel foglalkozás, papírbrikett gyártása, iratmegsemmisítés, szita nyomás), a sokoldalú fejlesztés, az egyéni és csoportos foglalkozások mind hozzájárulnak az ellátottak önálló életvitelének kialakításához és életminőségének javításához. Az egyéni és csoportos mozgásfejlesztések az ellátottak testi-lelki egészségmegőrzését, képességeik fejlesztését szolgálja. A mindennapi tevékenységbe beépül a környezettudatos nevelés, a foglalkoztatás során újrahasznosítható anyagokkal dolgoznak. A munkavégzéssel a fiatalok megtapasztalják, hogy ők is értéket teremtenek, a papírbrikettekkel rászorulóknak segítenek, a kézműves termékeket és a szitanyomóban készült pólókat és szatyrokat pedig vásárokon árusítják.

A Nappali ellátás a rendelkezésre bocsátott dokumentáció, valamint a helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján, a nappali ellátást biztosító intézményekkel szemben támasztott alapvető jogszabályi előírásoknak megfelelően működik.[28] Így az ellátást igénybe vevők részére szociális, egészségi, mentális állapotuknak megfelelő napi életritmust biztosító szolgáltatást nyújt. Rendelkezik a pihenésre, közösségi együttlétre, a személyi tisztálkodásra, valamint a meleg étel elfogyasztására szolgáló helyiségekkel. Az Intézmény házirendje tartalmazza a jogszabály által előírt kötelező tartalmi elemeket,[29] és könnyen érthető formában is a fiatalok rendelkezésére áll.

Az Immanuel Otthon a térségben szinte egyedülálló módon nyújt nappali ellátást halmozott fogyatékossággal élő fiatalok számára. A vizsgálat feltárta ugyanis, hogy a nappali ellátások általában a nagyobb önállósággal rendelkező, enyhe vagy középsúlyos értelmi fogyatékossággal élő és mozgásukban kevésbé korlátozott személyek számára nyújtanak szolgáltatást. A helyszíni vizsgálat során felmerült, hogy ennek elsősorban finanszírozási okai vannak, hiszen a nappali ellátásban az állami normatíva nem differenciált a fogyatékossággal élők eltérő támogatási szükséglete szerint.

Az OFP III.5.1. pontja is kiemeli, hogy a tartós ápolásra-gondozásra szorulók otthoni környezetben való ellátása mind az egyén, mind pedig a társadalom számára kedvezőbb, mint az intézményi ellátás, ezért esetükben elsődleges cél az otthonmaradást elősegítő szolgáltatási környezet kialakítása. *Ennek érdekében szükséges az ilyen típusú szolgáltatások, ellátások területi lefedettségének felülvizsgálata, a fogyatékos személyeket támogató szociális szolgáltatások egyenletes bővítése, racionalizálása, a helyi ellátórendszerek fejlesztése. Emellett növelni kell a fogyatékos személyek számára nappali ellátást biztosító intézmények kapacitását,* továbbá erősíteni kell az alapszolgáltatások közötti – különösen a támogató szolgálattal való – együttműködést a hálózatszerű működés erősítése érdekében. Kiemelt helyet kell kapniuk a személyi segítés különböző formáinak is, amelyek az önrendelkező, független, önálló életvitel elérését segítik. Ehhez biztosítani kell szociális szakemberek képzését is.

Megjegyzendő, hogy a fogyatékossággal élő személyek családban tartása csak megfelelő ellátási gyűrű mellett valósítható meg, melyben az oktatási intézmények mellett, a

---

[27] CRPD 5. számú Általános észrevétel, II. A. 16. a) pont

[28] Különös tekintettel a Szoctv. 65/F.§., SzCsM rendelet 74-82. §§.

[29] SzCsM rendelet 80. §.

nappali ellátásnak is kiemelkedően fontos szerepe van. *Az OFP-ben is hivatkozott nappali ellátások kapacitás bővítésének a halmozottan fogyatékos személyek számára biztosított férőhelyek bővítésére is ki kell terjednie. Az OFP intézkedési Terve a szociális ellátásokra vonatkozó rendelkezések kapcsán célul tűzi ki a, hogy a* speciális szükségletű fogyatékos emberek ellátását biztosító szolgáltatások létrehozására kell törekedni, ahol megfelelő számú, fogyatékosságspecifikus ismeretekkel rendelkező szakember áll rendelkezésre.[30]

Figyelemmel a CRPD önálló életvitellel kapcsolatos rendelkezéseire, mely kifejezetten támogatja a fogyatékossággal élő személyek családban maradását, *a jövőben megfontolandó a nappali ellátások állami normatívájának a fogyatékosság típusa szerinti differenciálása. Ez utóbbi ugyanis érdekeltté tenné a fogyatékossággal élő személyek számára nappali ellátást biztosító szolgáltatókat abban, hogy a jövőben mind nagyobb létszámban nyújtsanak nappali ellátás szolgáltatást a halmozott fogyatékossággal élő, magasabb támogatási szükséglettel rendelkező személyek számára is.*

A vizsgálat időpontjában az Immánuel Otthon 59 főnek nyújtott magas szakmai színvonalon nappali ellátást. Az ellátottak között többségben voltak azok a halmozott fogyatékossággal élő fiatalok, akik kifejezetten magas támogatási szükséglettel rendelkeznek és kevésbé önállóak. Az intézmény a nappali ellátás keretében olyan életteret igyekszik biztosítani a fogyatékossággal élők számára, melyben élhetnek önrendelkezési jogukkal, választási és döntési lehetőségekkel, véleményüket és igényeiket elmondhatják, érdekeiket érvényesíthetik. Ebben az intézményi egységben is fontos szerepe van az AAK eszközök mindennapos használatának, az egyszerű képi megsegítésnek, és a könnyen érthető kommunikációnak. Az Immánuel Otthon munkatársai a fogyatékossággal élő fiatalokra autonóm, felnőtt emberekként tekintenek.

Az Immánuel Otthon nappali ellátását igénybe vevők köre a vizsgálat lefolytatásának időpontjáig szinte kizárólag családban, fogyatékossággal élő személyekre korlátozódott. A Szoctv. 65/F. § (1) bekezdés határozza meg a nappali ellátást igénybe vevők körét, melynek értelmében a *nappali ellátás elsősorban saját otthonukban élő fogyatékos személyek számára vehető igénybe.*[31] Az Immánuel Otthon eddigi gyakorlata a jogszabályi előírásoknak megfelel. Meg kell azonban jegyezni, hogy az Immánuel Otthon új szociális intézményi egységének, a TL háznak a működésével megjelentek a nappali ellátásban az immár önálló életvitelt folytató, támogatott lakhatásban élő fiatalok is. A kiváltási folyamat eredményeként várhatóan növekedni fog majd a nappali ellátásra igényt tartó, korábban bentlakásos intézményekben élő fogyatékos személyek száma. A jövőben mind sürgetőbb férőhelykiváltási program időbeli gyorsabb ütemezése mellett arról is gondoskodni kell, hogy a fogyatékossággal élő személyek foglalkoztatása, nappali felügyelete, fejlesztése, rehabilitációja megfelelő szakmai színvonalon, megfelelő környezetben legyen biztosított. Ebben a feladatban kétségtelenül nagy feladat hárul a fogyatékos személyeket ellátó nappali intézményekre.[32]

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai, a főigazgató tájékoztatása alapján a nappali ellátást illetően néhány év múlva komoly gondot jelent majd, hogy férőhely hiányában nem tudják már a jelenleg iskolába járó fiatalokat sem a nappali ellátásba átvenni. Ez a családok számára rendkívüli kihívást jelent, hiszen a szülők kénytelenek lesznek akár a munkájukat is feladni és a halmozottan fogyatékos felnőtt gyermeküket otthon ellátni.

Mindezek alapján az OFP célkitűzéseivel összhangban a nappali ellátások férőhelybővítése indokolt, és a nappali ellátások hozzáférhetőségének biztosítása szükséges a családból érkező már nem tanköteles fiatalok/felnőttek számára is. Hangsúlyozom, hogy a

---

[30] Az Országos Fogyatékosságügyi Program végrehajtásának 2024–2025. évekre vonatkozó Intézkedési Terve. 5.17. pont

[31] Szoctv. 67./F. § (1) bekezdés

[32] Szoctv. 75. § (3) bekezdés

nappali ellátások kapacitásbővítését a már jó gyakorlattal rendelkező intézményeknek különösen meg kellene fontolniuk.

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján is kiemelendő a halmozott fogyatékossággal élők nappali ellátása során a szociális ellátás és az egészségügyi szolgáltatás együttes jelenlétének, szoros együttműködésének szükségessége, mely az Immánuel Otthon nappali ellátásában egyedülálló módon megvalósul. *A halmozott fogyatékossággal élők egészségügyi és mozgásállapota ugyanis megköveteli az egészségügyi személyzet és a mozgásterapeuták mindennapos munkáját és az intézményben való jelenlétét.*

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai azt is alátámasztották, hogy halmozottan fogyatékos fiatalok nappali ellátása a gondozó, ápoló, a foglalkozásokat vezető személyzetre fokozott munkaterhet és jelentős fizikai megterhelést jelent. A magas színvonalú ellátáshoz azonban elengedhetetlen a megfelelő létszámú és elhivatott szakmai személyzet. *Az Immánuel Otthon nappali ellátásában a személyi feltételek jelenleg a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítottak.*

A fogyatékosságügyi független mechanizmus keretében folytatott vizsgálati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az utóbbi időben a szociális szféra területén az egész országban tapasztalható a nagy mértékű munkaerőhiány és a nagy arányú dolgozói fluktuáció. Egyre nehezebb megfelelő személyiségű és az ellátáshoz szükséges és elvárható kompetenciákkal rendelkező munkavállalók alkalmazása, így az intézményvezetők gyakran kényszerülnek kompromisszumokra. Az Immánuel Otthon főigazgatójának tájékoztatása alapján a munkaerőhiány érzékelteti ugyan hatását, de eddig nem jelentett gondot a szakemberek pótlása. A főigazgató maga is tapasztalja, hogy egyre nehezebb megfelelő, elhivatott szakembereket találni. Az ellátottak biztonságát és jólétét garantáló, az emberi jogaikat biztosító, emberi méltóságukat tiszteletben tartó gondoskodás és ellátás csakis akkor valósul meg, *ha megfelelő létszámban, szakmailag tapasztalt, emberileg pedig elkötelezett munkavállalókat tudnak tartósan foglalkoztatni a fogyatékossággal élő személyeket ellátó nappali intézmények.*

A szociális dolgozók szakmai és anyagi megbecsülése hosszú távú feladata a mindenkori ágazatvezetőknek. A kiszámítható életpálya jelentősen segíthetné a minőségi ellátó rendszer fejlődését, amelyhez hozzájárulhat a szociális ágazat dolgozóinak anyagi megbecsülésének javítása és az erre vonatkozó stratégia kidolgozása, valamint azon lehetőségek feltérképezése és megteremtése is, melyek megtartó erőt jelentenének a munkavállalók számára a magas támogatási szükséglettel rendelkező fogyatékos személyek megfelelő szakmai színvonalú ellátása terén is.

A fogyatékosságügyben jelentkező paradigmaváltás alapján fontos kiemelni, hogy a társadalom tagjainak fel kell hagyniuk a fogyatékosságon alapuló hátrányos megkülönböztetést eredményező szemléletmóddal, a téves feltételezésekkel, amelyek a fogyatékossággal élő személyeket az önálló életvitelükben akadályozzák. Kiemelkedőnek tekinthető az Immánuel Otthon társadalmi szemléletformáló tevékenysége is, melynek egyik fontos pillére a fogyatékossággal élő fiatalok számára az intézményen kívül szervezett kulturális és más programokon való részvétele. A társadalmi szemléletformálásnak másik fontos pillére a szociális területen a jövőben munkát vállaló fiatalok megszólítása és a fogyatékossággal élő emberekkel való személyes találkozásuk, így a jövőben is kifejezetten támogatandó az Immánuel Otthon Nappali ellátásának a Debreceni Egyetemmel való együttműködése. A társadalmi szemléletformálásnak harmadik fontos terepe az önkéntesek bevonása az intézmény életébe, fontos ugyanis, hogy a társadalom minél több tagja személyes tapasztalattal rendelkezzen a fogyatékossággal élő emberekről, mindennapjaikról, az őket érintő problémákról, nehézségekről és értékteremtő munkájukról.

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai, a kapott tájékoztatások és a rendelkezésre álló adatok alapján az Immánuel Otthon a fogyatékossággal élő személyek egyedi igényeihez és

szükségleteihez igazodva gondoskodik a nappali ellátásukról, egyéni képességeik fejlesztéséről, foglalkoztatásukról. Az önálló életvitel segítése és a közösségbe való befogadás fontos prioritások az intézmény dolgozói számára. Hangsúlyos a szemléletmódjukban, hogy minden embert egyenlőként ismernek el és erősítik, hogy a fogyatékossággal élő személyek a társadalom hasznos és megbecsült tagjai. Mindezek alapján megállapítható, hogy az intézmény a veszélyeztetett társadalmi csoportba tartozó, a halmozott fogyatékossággal élő személyek életminőségének javítása érdekében olyan ellátási körülményeket teremtett és tart fenn, amelyek a fogyatékosságügyben érvényesülő paradigmaváltásra, az emberi jogon alapuló szemléletmód, kiemelten az emberi méltóság és az egyén autonómiájának tiszteletben tartására épülnek. *Mindezek alapján az Immanuel Otthon nappali ellátás szolgáltatásával kapcsolatban alapvető joggal kapcsolatos visszásság gyanúja nem merült fel, azzal kapcsolatos megállapítást nem teszek.*

6.2.2. Az Immanuel Otthon TL szolgáltatása

A fogyatékosságügy területén bekövetkező paradigmaváltás következtében megkezdődött Magyarországon is a nagy férőhelyszámú bentlakásos intézmények férőhelykiváltása, így a szociális ellátó rendszerben új ellátási formaként jelent meg a támogatott lakhatás szolgáltatás.[33] A támogatott lakhatás szabályozása egy új megközelítést, a személyközpontú, szükséglet alapú, szolgáltatási elemekre építő logikai struktúrát hozza színre a szociális szolgáltatások esetében.[34] Az Immánuel Otthon legújabb szolgáltatásaként, 2024. februárban kezdte meg működését a TL szolgáltatás, mely Debrecen belvárosában, központi helyen nyújt önálló életvitelre lehetőséget 10 engedélyezett férőhelyen. A TL házban a vizsgálat idején 6 fő élt, valamennyi lakó családból költözött a TL házba és kezdett önálló életvitelt. A TL szolgáltatás nem csupán a nagylétszámú bentlakásos intézmények férőhelykiváltási programjaként a kitagolásban részt vevő fogyatékossággal élők számára nyújt az emberi jogi szemléletet érvényesítő, az önálló életvitel minél magasabb szintjének elérésére törekvő lakhatási szolgáltatást, hanem lakhatásként szolgál azoknak a fogyatékossággal élő fiataloknak is, akik eddig családban nevelkedtek, de a szülők már idős koruk, betegségeik miatt nem tudnak gyermekükről gondoskodni. *A helyszíni vizsgálata tapasztalata az volt, hogy az újonnan épülő TL házak férőhelyeit, melyek nem kiváltási folyamat eredményeként épülnek, csak nagy nehézségekkel vagy egyáltalán nem tudják feltölteni a szolgáltatók.* Ennek több esetben az az oka, hogy a családokban a szülő, amennyiben a fogyatékossággal élő gyermeke TL házba költözik, többé nem jogosult a GYOD-ra. Ugyanakkor a főigazgató tájékoztatásából az is kiderült, hogy a megkeresett nagylétszámú bentlakásos intézmények vezetői sem voltak nyitottak, hogy az önálló életvitel folytatására különösen alkalmas intézményben élő lakóknak felajánlják az önálló életvitel lehetőségét. A helyszíni tájékoztatásból az is kiderült, hogy a TL házak férőhelyeinek feltöltése nemcsak az Immánuel Otthonnak jelentett problémát, hanem a vármegyében több szolgáltatónak is vannak TL házai, melyek majdnem üresen állnak.

Az elmúlt években több ombudsmani jelentés[35] rögzítette, hogy a bentlakásos intézményi lét ugyan számos kérdésben megoldást jelenthet a rászoruló személyek hétköznapi élete tekintetében, azonban a nagylétszámú intézmények diszfunkciói (hiányzó személyi és tárgyi feltételek, túlzsúfoltság) miatt olyan kiszolgáltatott helyzetet is teremtenek, amelyek jellemzően a fogyatékossággal élő személyek alapvető jogai tekintetében visszásság gyanúját vetik fel. A fogyatékosságügyben bekövetkező paradigmaváltásnak köszönhetően minden fogyatékos személy alapvető joga és jogos érdeke az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel. A CRPD, valamint a Fot. felelősségrendszere is ezt támasztja alá, amikor állami

[33] Legfontosabb szabályai: Szoctv 75. §., Sz CsM rendelet 110/A. §. -110/H. §-ig.
[34] Nyitrai Imre: A támogatott lakhatás szabályozási kérdéseiről, (GI, 2020/1-2, 269-283.o.)
[35] AJB-1195/2017, AJB-816/2021; AJB-466/2021; AJB-1893/2021, AJB-1495/2022.

kötelezettségként rögzítik azon szolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférését, amelyek a fogyatékos személyek számára alternatívát jelentenek a „zárt" intézményi léttel szemben. *Az intézményi férőhely kiváltás folyamata a jelen aktuális és sürgető feladata, az intézményekben élő több ezer ellátott személy részére pedig – a minden embert egyenlő mértékben megillető, veleszületett emberi méltóság alapján – az esély a méltó emberi létre. Ennek megfelelően hangsúlyozni szükséges a bentlakásos intézmények vezetői számára is a férőhelykiváltás fontosságát és sürgetését.*

Az Immánuel Otthon TL háza Debrecen belvárosában, ideális környezetben nyújt lakhatást a lakók számára. A ház tömegközlekedéssel jól megközelíthető, valamennyi szolgáltatás (étterem, pékség, cukrászda, élelmiszerbolt, gyógyszertár, mozi stb.) könnyen elérhető. A lakók modern, korszerű körülmények között élnek. A szobáját mindenki a saját ízlése szerint, saját bútorzattal rendezte be, bevonták a lakókat a közösen használt helyiségek kialakításába is. A beköltözés előtt tudatosan és célzottan kezdődött meg a szülők és a lakók felekészítése is, szupervízión, felkészítő tréningeken vettek részt. Az intézmény igyekezett a TL házban dolgozó segítő személyekkel is megismertetni a fogyatékosságügyben ismert, modern szemléletmódot, hangsúlyozva, hogy a ház nem intézmény, hanem a lakók otthona. A lakók a beköltözés után maguk alakították ki az együttélés szabályait, mely könnyen érthető formában is elérhető számukra.

A vizsgálat idején a TL-házban összesen 6 fiatal, 4 nő és két férfi élt. A támogatott lakhatásban élő személyek részére az egyéni komplex szükségletfelmérések alapján szükséges szolgáltatásokat az Immánuel Otthon vagy saját fenntartásban működő alapszolgáltatások által biztosítja (az étkeztetés, házi segítségnyújtás, nappali ellátás) vagy a lakók választása alapján külső szolgáltatót vesznek igénybe. A lakók közül ketten egy debreceni alapítványnál fejlesztő foglalkoztatás keretében végeznek munkát, önállóan járnak a munkahelyükre és önállóan mennek munka után haza. A többi lakó az Immanuel Otthon nappali ellátásába jár, van olyan lakó is, aki a közlekedésben nem önálló, a nappali ellátásba is csak segítséggel tud eljutni.

A lakók, a saját képeségeik alapján, általában maguk tartják rendben a lakókörnyezetüket, elvégzik az udvaron szükséges munkákat. A pár hónap együttélés után már összeszokott közösségé formálódtak, családias hangulatban élnek, és a nagyobb önállósággal rendelkezők segítenek a magasabb támogatást igénylő társaiknak. A helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján jól érzik magukat ebben a megváltozott életformában, van magánéletük, sokat önállósodtak. Fontos törekvés az egyre nagyobb önállóságra való motiválás és hogy mindenki tartalmasan élje mindennapjait és lehetőség szerint munkahellyel, jövedelemmel rendelkezzen.

A lakók az emberi méltóságukat és autonómiájukat tiszteletben tartó, szép, barátságos környezetben élnek. A legtöbb élethelyzetben gyakorolhatják a választás szabadságát és az irányítást a saját életüket érintő döntésekben, az önrendelkezési joguk széles körben biztosított. Az önálló életvitelhez való joguk mellett a közösségbe való befogadásuk is mind szélesebb körű, részt vesznek a TL házzal szomszédos református gyülekezet, valamint a fenntartó istentiszteleti alkalmain, városi rendezvényeken és a programok lebonyolításába önkénteseket is bevonnak. Ezek az előremutató gyakorlatok egyértelműen igazolják, hogy a támogatott lakhatás az egyénre szabott szükségletfelmérés mellett, a lakók megfelelő felkészítésével, a lakosság érzékenyítésével és megfelelő tájékoztatásával, valóban alkalmas eszköze lehet a fogyatékos személyek önálló életvitele kiteljesedésének és a közösségbe való befogadásának. *Mindezek alapján az Intézmény támogatott lakhatás szolgáltatásával kapcsolatban alapvető joggal kapcsolatos visszásság gyanúja nem merült fel, azzal kapcsolatos megállapítást nem teszek.*

7. Összegzés

A fogyatékosságügyi független mechanizmus keretében folytatott vizsgálat célja, az Immánuel Otthon működésének megismerése és alapvető jogi szempontú áttekintése volt.

Az Immanuel Otthonban megvalósuló komplex szolgáltatási kör hiánypótló a fogyatékossággal élők ellátását végző hazai intézményrendszerben. Az Immanuel Otthon egyedülálló módon, figyelembe véve a halmozott fogyatékossággal élők egyéni szükségleteit, egyaránt biztosítja az oktatás és a szociális ellátás hozzáférhetőségét az érintett fogyatékossággal élők számára. Az egyes intézményegységek egymással szoros együttműködésben, a gyermekek és fiatalok mindenek felett álló érdekét példaértékűen helyezik a szolgáltatás középpontjába. Kiemelendő valamennyi intézményegység tekintetében az egészségügyi intézményi egységgel való együttműködés, mely arra a felismerésre reagálva jött létre, hogy a halmozott fogyatékossággal élők, súlyosabb egészségi állapotban lévő fogyatékos emberek szakszerű ellátása érdekében az egészségügyi szolgáltatásokat nem lehet mereven elválasztani a szociális és köznevelési szolgáltatásoktól, feladatoktól. A fogyatékosságspecifikus szolgáltatás hozzáférhetőségének megvalósítása során, annak érdekében, hogy a halmozott fogyatékossággal élők iskolai rendszerben végezhessék tanulmányaikat és nappali ellátásban részt vehessenek, az egészségügyi személyzet jelenlétére az ilyen típusú szolgáltatást nyújtó intézményekben mindenképpen szükség van. Az Immánuel Otthon a célcsoport-specifikus komplex szolgáltatás tekintetében kivételes a hazai szociális hálóban, hiszen az oktatás és a szociális ellátás és az egészségügyi szolgáltatás mind intézményi, mind jogszabályi szinten is elkülönül egymástól. Ugyanakkor a fogyatékossággal élő emberek érdekei sok esetben megkívánják ezeknek a területeknek az összefonódását, szoros együttműködését.

Az Immánuel Otthon Magyarországon egyedülálló módon több intézményi egység együttes, egymásra épülő munkájával valósítja meg a súlyosan, halmozottan fogyatékos személyek komplex ellátását. Szolgáltatásuk során a halmozottan fogyatékossággal élők speciális igényeit, mind a tárgyi környezetben, mind módszertanban, szemléletben és megfelelően képzett munkatársak tekintetében is biztosítja az intézmény.

A vonatkozó és fentebb hivatkozott jogszabályi előírásoknak megfelelő működési feltételek, az egyes intézményi egységekben biztosított szolgáltatások sokszínűsége (mozgásrehabilitáció, állatasszisztált terápia, hitéleti nevelés, foglalkoztatás, szakörök, specializált oktatás, lakhatás, gondozás, étkeztetés, egészségügyi ellátás, közösségi programok, egyéni és csoportos fejlesztések, AAK eszközök, könnyen érthető kommunikáció használata) az otthonos, ingergazdag infrastrukturális környezet mellett, kiemelendő az Immánuel Otthon főigazgatójának szakmai elhivatottsága. A modern fogyatékosságügyi szemlélet alapján tiszteletben tartják az Immánuel Otthonban tanulók és nappali ellátásban részt vevő személyek egyéni autonómiáját, támogatják az önrendelkezésük kiteljesedését, fejlődését.

Az Immánuel Otthon megalakulása óta a súlyosan halmozott fogyatékossággal élő gyermekek oktatásának, nappali ellátásának és lakhatásának megteremtésével, egyéni szükségleteikhez igazodó bánásmód biztosításával sokat tett a fogyatékossággal élők ezen speciális, különösen sérülékeny, leginkább segítségre szoruló társadalmi csoportja jogainak hatékony érvényesülése érdekében.

Mindezek alapján az Intézmény működésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásság gyanúja jelen vizsgálat során nem merült fel, így intézkedéseimet nem a vizsgált intézményi gyakorlattal kapcsolatban, hanem a helyszíni vizsgálat során feltárt rendszerszintű hibák, hiányosságok orvoslása érdekében teszem.

8. Intézkedéseim

1. Az Ajbt. 31. (1) §-a alapján felkérem *a belügyminisztert*, hogy fordítson kiemelt figyelmet a jelentésben rögzített, az alapvető jogok érvényesülését gátló folyamatok és helyzetek felszámolására, és
    a.) fontolja meg az Immanuel Otthon jó intézményi gyakorlata alapján, más intézmények vonatkozásában is *a fejlesztő nevelés-oktatásban* az oktatás és az egészségügy szorosabb együttműködésének lehetőségét; dolgozzanak ki stratégiát a fejlesztő nevelés-oktatásban az egészségügyi szakszemélyzet, gyógytornász és gyógymasszőr álláshelyek létesítésének lehetőségére;
    b.) a súlyos- és halmozottan fogyatékos személyek *szakszerű nappali ellátásának* biztosításához fontolja meg a szociális ellátás és az egészségügy együttműködésének lehetőségét; dolgozzanak ki stratégiát a halmozott fogyatékossággal élők nappali ellátása tekintetében az egészségügyi szakszemélyzet, gyógytornász és gyógymasszőr álláshelyek létesítésének lehetőségére;
    c.) dolgozzanak ki stratégiát a súlyos és halmozott fogyatékossággal élők nappali ellátásának férőhelybővítésére;
    d.) a fogyatékossággal élők *eltérő támogatási szükségletére tekintettel*, fontolja meg és dolgozza ki a fogyatékossággal élők nappali ellátásában *az állami normatíva differenciálásának lehetőségét*.

2. Az Ajbt. 31. § (1) bekezdés alapján felkérem a *Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját*, hogy hívja fel a nagylétszámú bentlakásos intézmények vezetőinek figyelmét a férőhelykiváltási folyamatban az együttműködés fontosságára, hangsúlyozva, hogy elsősorban a fogyatékossággal élő emberek érdekeit szem előtt tartva, segítsenek a más fenntartók által nyújtott üres támogatott lakhatás férőhelyek feltöltésében.

Budapest, 2025. november 10.

Dr. Juhász Imre

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA 1.